...ОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

45-дахи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

...Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

(11675) | 1968 оной мартын 31, воскресени | Сэн 2 мүнгэн

КРЕМЛЬДЭ УУЛЗАЛГА БОЛОБО

Агууехэ пролетарска уран зохёолшо А. М. Горькиин түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулагдаһан уулзалга Кремлиин Съезднүүдэй ордон соо мартын 29-дэ болоо.

Нүхэд Л. И. Брежнев, А. Н. Косыгин, Н. В. Подгорный, П. Н. Демичев, ойн баяр үнгэргэхэ бүхэсоюзна комитедэй түрүүлэгшэ, СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной правлениин секретарь К. А. Федин, ойн баярай комитедэй гэшүүд, Уран зохёолшодой холбооной правлениин секретарьнууд, министерствэнүүдэй, түбэй эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд, уран зохёолшод, искусствын ажал ябуулагшад, журналистнууд, хариин оронуудhaa ерэһэн айлшад уулзалга дээрэ байлсаа.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин уулзалга дээрэ үгэ хэлээ.

К. А. Федин харюугай үгэ хэлэхэдээ, манай орон дотор литература хүгжөөлгэдэ ехэ анхарал хандуулдагайнь түлөө, уран зохёолшод, соёлой ба искусствын ажал ябуулагшад тухай оролдолго гаргадагайнь түлөө КПСС-эй Центральна Комитедтэ, Советскэ правительствада баясхалан хүргөө. А. М. Горькиин түрэһөөр 100 жэлэй ойе һайндэрлэлгэдэ хабаадалсахаяа Москва ерэһэн хариин айлшадта ойн баяр үнгэргэхэ комитедэй зүгһөө халуун баясхалан хүргэбэ.

(ТАСС).

...ПСС-эй Московско городской организациин XIX конференци

1968 ОНОЙ МАРТЫН 29-дэ НҮХЭР Л. И. БРЕЖНЕВЭЙ ХЭЛЭҺЭН ҮГЭ

...дэ делегадууд!

...иин Центральна Коми... конференциин делега... ...ар дамжуулан ниис... ...ммунистнүүдые, ажал... ...ар амаршалхыемни, ...уехэ хэрэгэй түлөө ...амжалтануудые туй... ...алай коммунистнууд... ...шалта хүсэхыемни (Нэрьемэ альга ташалга).

...городской конференци ...ни тоосоото-һунгал... ...түгэсхэбэ. Партийна ...цинуудтахи мүнөөнэй ...һунгалтанууд, партиин ...кой ба областной ко... ...нгалтанууд манай пар... ...бүхы организацинуу... ...ихи ехэ ушар, шухал... ...Ажахын ба полити... ...уудые шиидхэлгэдэ, ...үсэбые амжалтатайгаар ...партиин болон бүхы ком... ...үүргэ дээшэлүүлхэ ...съездын шиидхэбэри... ...льна Комитедэй Пле... ...шэлнүүдэй ямараар ...һан тухай асуудалда ...д, конференцинүүд ...андуулһан байна.

...арга боломжонуудаа ...ашаглалга хангаха, ...аг урые дээшэлүүл... ...үсые дээшэлүүлхэ, ...шанар һайжаруулха, ...хямдаруулха тухай ...болоо. Нүхэдүүд, энэнь ...зуб гэхэдэ, эдэ асуу... ...түрэндэ, тэрэнэй эко... ...өөрыгөө хамгаалха хү... ...лүүлгэдэ, совет ара... ...һайжаруулгада тон шу... ...ртай.

...удай үмэнэ партий... ...эй хэһэн тоосоонууд ...бүхы арадай үмэнэ ...нууд болоно: Юуб гэ... ...д болон конференци... ...нууд хэблэлдэ үргэ... ...радиогоор дамжуу... ...ажал ябуулга тухай ...олониитэдэ, бүхы ...саалгэ манай пар... ...лай гол ёһон болоно. ...ёһые шууд сэхээр ...

...организацинуудай суг... ...миллион үлүүтэй ком... ...Тоосоото элидхэл... ...хэлсэлгэдэ 2 милли... ...хүн хабаадаһан бай... ...энэ ямар удхатайб ...дээрэ байлсаһан

дүрбэн коммунист бүхэнэй нэгэн шахууһь партиин политика, өөрынгөө организациин бодото ажал ябуулга тухай һанамжаяа хэлээ, ажаглалтануудые хээ, дурадхалнуудые оруулаа. Энэ халаа демократиие бодотоор бэелүүлгэ болоно. **(Удаан альга ташалга).**

Тоосоото-һунгалтын суглаанууд, конференцинүүд хадаа манай партиин зэргын бата бэхи нэгэдэлтэй байһые, Центральна Комитедые тойрон, тэдэнэй нягтаар жагсанги байһые шэнэ хүсэтэйгөөр харуулаа. **(Альга ташалга).** КПСС-эй XXIII съездын, манай партиин ЦК-гай Пленумүүдэй хараалан тодорхойлһон, ЦК-гай Политбюрогой ба Советскэ правительствын шууд сэхээр бэелүүлдэг Коммунис партиин гадаадын болон дотоодын политикые бүхы партийна организацинууд нэгэн һанал-тайгаар һайшаан дэмжээ. **(Альга ташалга).**

Центральна Комитет энэ дэмжэлгые үндэрөөр сэгнэнэ, бүхы олон миллион тоото коммунистнүүдай нэгэдэмэл ябуулгын найдамтай үндэһэ һуури, коммунис байгуулалтада шэнэ илалтануудые туйлаха бата найдабари болоно гэжэ тоолоно. **(Альга ташалга).**

Суглаанууд, конференцинүүд дээрэ хэлэгдэһэн шүүмжэлхы ажаглалтанууд, дурадхалнууд саашанхи хүдэлмэридэмнай ехэ үнэтэ удха шанартай.

Хара амяа хараһан бэшэ, харин партийна шууд сэхэ шүүмжэлэл тухай хэлэнэбди. Партийна шүүмжэлэл «нүхэрэй ёһоной, сэб сэхэ дипломати болон жэжэ бодолнуудта харша» байха ёһотой гээд Владимир Ильич Ленин заагаа һэн. Тэрэ юугээрээ үнэтэйб гэхэдэ, хурса шанга үгэнүүдээр хэлэгдэһээрээ бэшэ, харин зүб зүйтэй тодо байлгаараа, табигдаһан асуудалай удха шанараар, тэрэнэй ямар туһа хүргэхэ байһлаар тодорхойлогдоно. Шүүмжэлэлгын зэбсэгые бүхы коммунистнүүдай зүбөөр, ленинскэ ёһоор хэрэглэхыень манай парти угаа ехээр оролдодог. **(Альга ташалга).**

Конференцинүүдэй делегадуудаар шүүмжэлэгдэһэн бүхы хүтэлбэрилхы органууд тэдэниие тон анхаралтайгаар хаража үзөөд, шухала тобшолнуудые хэхэ гэжэ бидэнэр хүлеэнэбди.

Парти доторой демократиие хүгжөөхэ асуудалнууд партийна журам саашадаа бэхижүүлхэ, демократическа централизмын ленинскэ гол ёһонуудые сахиха асуудалнуудтай таһаршагүй холбоотойгоор тоосоото-һунгалтын суглаанууд, конференцинүүд дээрэ хаража үзэгдөө гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Коммунист бүхэнэй түлөө партиин харюусалгатай байдаг шэнги, партиин түлөө коммунист бүхэн харюусалгатай гэһэн ленинскэ заабари тусгаар онсолон тэмдэглэгдээ. Энэ халаа тусгаар шухала хэрэг болоно. Коммунис парти хадаа нэгэ үзэл бодолтоной, мүн нэгэдэмэл ябуулга хэгшэдэй парти болоно бшуу. Имагтал партийна ушар ёһо мэдэлгэтэй, партиин бүхы гэшүүдэй эдэбхи ехэтэй ба харюусалгатай байһан лэ эрхэ байдалда нэгэдэмэл ябуулга хэжэ болохо байна.

Партийна шанга журамтай байха шухала тухай ленинскэ заабари имагтал революционно ябуулгануудай сэхэ хэгдэжэ байһан үедэ удха шанартай байгаа, саашанхи социально-экономическа, демократическа шэнэдхэлгэнүүдэй үедэ иимэ хурсаар габигдахаяа болёо гэжэ һанагшад ехээр эндүүрнэ гээшэ. Революцида олониитые хүтэлжэ ябаһан үедэнь, социалис общество байгуулхын түлөө олониитые толгойлон ябаһан үедэнь, коммунизм үргэн далайсатайгаар байгуулха үедэ партида ушар ёһо мэдэлгэ, шанга журам сахилга шухала хэрэгтэй гэжэ дүй дүршэл арсашагүйгөөр харуулжа үгэнэ. Энэ халаа партиин хүсэнэй, тэрэнэй амжалтануудай, тэрэнэй илалтануудай шухалын шухала энэ үндэһэн болоно үгэнэ. **(Удаан альга ташалга).**

Нүхэдүүд! Танай конференциин хүдэлмэри нүхэд ёһоной һайн, партийна оршон байдалда үнгэрнэ, марксизм-ленинизмын дайшалхы тугта Москвагай коммунистнүүдай хэлбэришэгүй үнэн сэхэ байһые харуулна **(Удаан альга ташалга).**

Нүхэр В. В. Гришинэй дэлгэрэнгы элидхэл соо, делегадуудай хэлэһэн үгэнүүд соо коммунис байгуулалтын зорилгонуудые бэелүүлхэ талаар ниислэлэй партийна организацинуудай хэһэн бүхы ажал ябуулга харуулагдаа.

Москвагай партийна организаци манай партиин дайшалхы ба алдарта отряд, КПСС-эй Центральна Комитедэй үнэн сэхэ, найдамтай түшэг тулгуури хододоо байгаа, байһаар шье. **(Нэрьемэ, удаан альга ташалга).** 50 жэлэй турша соо, тайлбарилан хэлэбэл, 1918 оной мартда В. И. Ленин түрүүтэй Советскэ правительствын ба партиин Центральна Комитедэй Москва ерэһэн сагһаа хойшо танай партийна организаци ниислэлэй организаци болонхой. Энэ организаци онсо хүндэтэ байдалаа нэрэгэй солютойгоор харюулна гэжэ бидэнэр хэлэжэ шадаха байнабди. **(Удаан альга ташалга).**

Ороноо социалис ёһоор индустриализацилгада, промышленностиие техническэ талаарнь шэнэдхэн байгуулгада арадай ажахын бүхы һалбаринуудта кадрнуудые бэлдэлгэдэ Москвагай партийна организаци элитэ ехэ үүргэ дүүргээ. Олониитын зохёон байгуулхы эршэ хүсые хүгжөөлгэдэ ехэ нүлөө үзүүлһэн олон гайхамшагта үүсхэлнүүдые Москвагай ажалшад гаргадаг байгаа. Түрүүшын табан жэлнүүдые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө мүрысөөниие тэдэнэр толгойлжо ябаа. Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай шэрүүн шанга жэлнүүдтэ Москвагайхид шэн зоригто ажалай, баатаршалгын үльгэр жэшээ харуулаа. Дайнай хойто гээхи үедэ промышленностиие шэнэ техникээр зэбсэглэхэ талаар, продукциин шанар дээшэлүүлхэ талаар Москвагай ажалшад нэгэтэ бэшэ үүсхэлнүүдые гаргажа, энэ хэрэгтэ бага бэшэ юумэ туйлаа. Табан жэлэй түсэбые болзорһоонь урид, 1970 оной ноябриин 7 хүрэтэр дүүргэхын түлөө, В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойе эрхимээр угтахын түлөө социалис мүрысөө ленинградайхидтай хамта москвагайхид үүсхээ. **(Альга ташалга).**

Москвагай промышленность ороной арадай ажахыда ехэ һуури эзэлнэ. Орон дотор гаргагдадаг электродвигательнүүдэй гурбанай нэгэнһээ олые, автомобильнуудай дүрбэнэй нэгэ хубиие, нилээд олон тоото металл отолдог станогуудые, зэр зэмсэгүүдые, радио ба электроаппаратуурые, бусад олон түхэлэй продукциие Москва бүтээжэ гаргадаг.

Москва — эрдэм, литература, искусствын бүгэдэндэ мэдэрэгдэһэн центр мүн. Эндэ хэдэн мянган элитэ ехэ эрдэмтэд, уран зохёолшод, уран зураашад, театр, киногой ажал ябуулагшад хүдэлдэг. Эндэ Наукануудай академидэ, искусствын хүдэлмэрилэгшэдэй зохёохы организацинуудта, гүрэнэй эмхи зургаануудта совет наука ба культурые саашадань хүгжөөхэ замууд хараалагдадаг байна.

Ажахын, культурна байгуулалтын бүхы участогуудта ниислэлэй ажалшад шэн зоригтойгоор ажаллажа, ороной экономическа ба оорыгоо хамгаалха шадабариие бэхижүүлгэдэ, научно-техническэ дэбжэлтые хүгжөөлгэдэ ехэ туһа нэмэри оруулна.

Манай ниислэлые болбосон зохид түхэлтэй болгохын тула Москвагай организаци ехэ хүдэлмэри хэнэ. Ниислэлнай эли бодо гоё һайхан болоно; москвагайхидай ажаһуудал һайжарна. Москва хадаа шэнэ социалис түхэлэй город, капиталис городууд шэнги социальна талаараа хубааран илгардаггүй город юм. Мүнөөнэй аятай зохид эрхэ байдалые городой бүхы хүн зоной хэрэглэжэ шадахаар Москва түсэблэн баригдана.

Нүхэдүүд, тобшоор хэлэхэдэ, москвагайхидай амжалтанууд бага бэшэ. Зүгөөр бидэнэр урагшаа урид хараха, шиидхэгдээгүй зорилгонуудые обёорхо ёһотойбди, горкомой тоосоото элидхэл соо, делегадуудай хэлэһэн үгэнүүд соо туйлалтануудай хажуугаар дутуу дундануудай тэмдэглэгдэһэниинь, ашаглагдаагүй арга боломжонууд тухай хэлэгдэһэниинь зүб зүйтэй байна. Партиин Москвагай городской комитет, Моссовет, Москвагай бүхы организаци конференциин делегадуудай, суглаануудта хабаадагшадай дурадхалнуудые хараадаа абаха, тэдэниие ажал хүдэлмэреэ саашадань һайжаруулхын тулада хэрэглэхэ гэжэ Центральна Комитет найдана. Танай хүсэн ехэ, кадрнуудтнай һайнууд, дүй дүршэл ехэтэй, экономикые, наукые, соёл культурые хүгжөөлгэдэ, эмхидхэлэй ба политическэ хүдэлмэри табилгада бүри ехэ үрэ дүн туйлаха бүхы арга боломжо таанадта бии. **(Удаан альга ташалга).**

Нүхэдүүд!

Манай парти совет арадай дунда угаа ехэ нэрэ хүндэтэй, этигэл найдабаритай. Энэ нэрэ хүндэ, энэ этигэл найдабари зүн дэгээн олдоогүй. Эдэмнай байлдаануудай гал дүлэн соо амжалтануудай туйлагдадаг, бэрхэшээлнүүдэй тохёолдодог жэлнүүдтэ хэгдэһэн зохёон байгуулхы ажал ябуулгын, угаа ехэ политическэ, экономическа ба ниитын шэнэдхэлгэнүүдэй үедэ туйлагдаа.

Мүнөө шэнэ түүхэтэ зорилгонуудые Совет ороной шиидхэжэ байхада, Коммунис партиин үүргэ, удха шанар бүри ехээр дээшэлээ. Энэ хадаа болохо ёһорооо болоһон, манай обществын хүгжэлтын бодото эрилтэнүүдһээ гараһан үзэгдэл мүн. Коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулгатай, үйлэдбэриин харилсаануудые нарижуулан һайжаруулгатай, хүнүүдые хүмүүжүүлгэтэй, арадуудай хани барисаа саашадань хүгжөөлгэтэй холбоотой ехэшье, орёошье асуудалнууд коммунис байгуулалтын үедэ гаража ерэдэг байна. Наука, техникэ ехээр хүгжэжэ, манай ажабайдалай бүхы түхэл шэнэжые горитойгоор хубилгана. Социалис демократи үргэдхэгдэнэ. Уласхоорондын ажал ябуулгын, хамагай түрүүндэ социалис оронуудтай али бүхы талын харилсаа холбоо үргэдхэн гүнзэгырүүлхэ, дэлхэйн революционно, национально-сүлөөрэлтын хүдэлөөе дэмжэхэ, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал бэхижүүлхэ талаар манай ороной үмэнэ ехэ, орёо зорилгонууд табигдана.

Имагтал түрүү теорёор—марксизм-ленинизмээр зэбсэглэгдэһэн парти эдэ асуудалнуудые зүбөөр шиидхэжэ, ороной экономическа ба ниитын хүгжэлтын гол, эгээн шухала шэглэлые наринаар тодорхойлжо шадаха байна. Имагтал нэгэн адли үзэл бодол, ябуулгануудhaa үндэһэлэн нягтаар жагсаһан, политическэ, эмхидхэлэй ажал ябуулгын ехэ дүй дүршэлтэй парти коммунизм байгуулха талаар бүхы хүдэлмэреэ зорилго түгэс, научна талаар үндэһэлэн баримталагдаһан түсэблэлгын шэнжэтэй болгожо шадаха байна. Имагтал олон миллион тоото ниитэ ажалшадтай нягта холбоотой парти арадай —хүдэлмэришэн ангиин, тарлашадай, интеллигенциин — хүсые ажахын, мүн политическэ зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэлгэдэ нэгэдүүлжэ шадаха. **(Удаан альга ташалга).**

«Коммунис партяар дамжуулангүй пролетариадай диктатура байгуулхын аргагүй» (Зохёолнуудай хүсэд суглуулбари, 43-дахи том, 42-дохи хуудаһан) гэжэ В. И. Ленинэй хэлэһэн үгын зүб зүйтэй байһые манай байгуулалтын бүхы дүй дүршэл лаблан гэршэлжэ үгөө. Пролетариадай диктатурын хэрэгые үргэлжэлүүлдэг бүгэдэ арадай социалис гүрэн Коммунис партиин хүтэлбэрилхы ба залан ударидахы нүлөөн доро хүдэлмэришэн ангиин гол үүргэ дүүргэөд лэ байхада амжалтатайгаар хүгжэжэ шадаха гэжэ дүй дүршэл мүн лэ харуулна. **(Альга ташалга).** Арадай аша гуһые, коммунизмын аша туһые харадаг парти өөрынгөө зорилгонуудые өөрынгөө бүхы түүхын турша соо дүүргэдэгтээл адляар, агуу ехэ Ленинэй маанадта захиһанай ёһоор, мүн лэ хэлбэришэгүй-гөөр, шэн зоригтойгоор дүүргэхэ. **(Нэрьемэ альга ташалга).**

Коммунис байгуулалтын үедэ парти үшөө ехээр бэхижэдэг, тэрэнэй зэргэ ургадаг, партийна организацинуудай дайшалхы шадабари дээшэлдэг. XXIII съездһээ хойшо үнгэрһэн хоёр жэлэй турша соо миллион үлүүтэй хүн КПСС-тэ абтаа. Энэ нэмэлтэ дотор хүдэлмэришэн анги гол һуури эзэлнэ. Нёдондо жэл партиин кандидадуудаар абтагшадай 52,2 процентнь хүдэлмэришэд байгаа. Кандидадуудта абтагшадай дунда хүдэлмэришэдэй иимэ олон байһан ушар һүүлэй 35 жэлэй турша соо манайда үшөө байгаагүй юм. Колхозно тарлашадай, совет интеллигенциин эрхим түрүү түлөөлэгшэд мүн лэ партида ороно. Ажалшадай эрхим түлөөлэгшэдые абажа өөрынгөө зэргые нэмээхэдээ, мүн коммунистын үндэр нэрэ зэргые харюулаагүйшүүлые сэбэрлэхэдээ парти бүри хүсэтэй, бүри бата нэгэдэлтэй болодог. **(Альга ташалга).**

Мүнөө КПСС 13 миллион 180 мянган коммунистһаа бүридэнэ. Үнэндөө мүнөө манайда партийна организацигүй ямар нэгэн горитой участок, коллектив байхагүй. Тиимэ болохолоороо, манай парти олониитэдэ, ниитын ажал ябуулгын бүхы һалбарида нүлөө үзүүлхэ угаа ехэ арга боломжотой. Ушарынь хадаа эдэ арга боломжонуудые бүрин хүсэдөөр хэрэглэхэ шухала.

Партиин үүргые дээшэлүүлхэ гээшэ ямар удхатайб гэхэдэ, бүхы партийна организацинуудай дайшалхы шадабариие дээшэлүүлхэ, коммунистнүүдэй политическэ ушар ёһо мэдэлгые һайжаруулха, партийна политикые зохёон бэелүүлгэдэ тэдэниие эдэбхитэйгээр хабаадуулха, табан жэлэй түсэбые, коммунис байгуулалтын зорилгонуудые амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө тэмсэлэй түрүү зэргэдэ тэдэниие ябуулха хэрэгтэй.

Манай парти мэргэжэл ехэтэй, эршэ зоригтой, коммунизмын хэрэгтэ үнэн сэхэ, ажалшадай дунда нэрэ хүндэтэй болохо ёһорооо болоһон хүдэлмэрилэгшэдые ургуулжа, партийна, гүрэнэй ажал ябуулгын, арадай ажахын элдэб һалбаринуудай хүтэлбэрилэгшэд болгон дэбжүүлээ. Мүнөөнэйхи шэнги иимэ ехэ шадабаритай хүтэлбэрилхы кадрнуудтай урда тээнь бидэ хэзээдэшье болоожо шадаагүй байгаабди гэжэ сэхэ хэлэжэ болохоор байна.

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

...ОНИШОД!

РЕСПУБЛИКЫН ГАЗЕТЭНҮҮДЭЙ, „БАЙГАЛ" ЖУРНАЛАЙ ДУРАСХААЛТА ШАНГУУДТА ХҮРТЭХЫН ТҮЛӨӨ МҮРЫСӨӨ

...РГЫН ҺАЛБАРХЫН УРДАХАНА

...УУЛЫН оройгоор унаар... ...үхэржэ, тала дайдашье ...ширалзаад, хаа хаана... ...рай шэнжэтэй болобо. ...алга хүнхэр газарта ...ён саһан үшөөл зузаан, ...һаалдяагүй байбашье, ...хада, гүбээнүүдэй ...тарианай газар эрээн ...онхой.

...байрын нэмэридэ гар... ...мохон хурьгад наранда ...өбөө соогуур хэгдэһэн ...най зүйл шэмхэлнэ, ...ээ юрьесэ гүйлдэнэ. ...шангэхэнээр маарал... ...юм. Эдэ хурьгад бэеэр... ...зүбөөрөөшье хуу адли, ...уржагар сагааханууд. ...торгодонь уяатай ...ан, эреэн, хухэ, но... ...дээрнь лэ илгаруул...

...най хуу нарин ноoһо... ...лэб хоёрдохи классай ...ул аад, булта иимэ ад... ...даа,—гэжэ энэ ота... ...хонишон Долгорма ...хэлэнэ.

...даа номерлонгүй, хү... ...иин буд уяад байхада... ...бэдэрхэ, эхыень ол... ...лхэдэ хашартай бэ... ...асуубабди.

...даа. Бүрил бэлэ мүр... Будэйнь үнгөөр холо... ...танижа, эхыень ол... Хүзүүндээ номертой ...нь, хурьган бүхэниие ...ха болохош. Мүн хуса ...дэрэнь будаг, шэрээр ...э, нооһондонь баһал ...—гээд тэрэ харюусана. ...хурьгадаа гараһан үдэр

хоногоорнь зургаан ондоо сакман болгожо илганхай. Байрынь хоёр ханаар хурьгадай байха таһалганууд. Харин тэдэнэйнь хоорондуур ута коридортой. Тэрэнь дундуураа гурба таһалагданхай. Тиигэжэ сакман бүхэн амяар амяараа хүхүүлэгдэнэ. Нэгэ доро гурбан ондоо сакманай хурьгадые хүхүүлжэ гаргаад, нүгөө гурбанайнь эхэнүүдые оруулдаг. Хурьгадтал адли эхэнүүдынь баһал үдэртөө газаа — хорёо соогуур амяараа эдеэлүүлэгдээд, һүниндөө ондо ондоо таһалгануудта хонуулагдана.

— Хони, хурьгадые иигэжэ үсөө үсөөгөөр олон ондоо болгожо илгаад байхадамнай, хүхүүлхэ, эдеэлүүлхэдэ хөөрсэгэнэхэ, хүлгэхэгүй, һүнгэ байна. Нэгэшье хурьганай дутуу хүхэхэ, хооһон үлэхэгүйнь тула наринаар хаража байна ха юмбибди. Тиигээдшье байрамнай уйтан, дан олоор оруулаа һаа, дутуу ядуу хүхэлгэн, һамараан һагшаан болохоёол һанаха бшуу. Хурьгадайнгаа бүри томо боложо, эхээ хашалгүй олодог болоходонь, хоёр-гурбан сакман нэгэдхээд, уужам газарта газаа хүхүүлжэ эхилхэмнай, — гэжэ Долгорма Гомбожаповна зугаална.

Тиигээд хонишон хуһамаг соогоо орожо, һуритэй үбһөө тойруулан тон наринаар тармана, досоогоо һанаашье алдана хэбэртэй.

— Арьбала арьбалтар үбһэмнай энэ болошобол даа. Бүхыдөө 350 центнер үбһэтэй, 70 гаран центнер зелёнкотой һэмди. Намар эртэ саһан ехэ ороод, ноябрь һараһаа хонидоо байлгажа эдеэлүүлхэ баатай болообди. Мүнөө энтэмнай табяад центнер, мүн тэды шэнээн зелёнко үлөө. Эдэ үдэрнүүдтэ олонхи хонидтоо талха таряанай зүйл үгөөд лэ, бэлшээридэ гаргажа адуулнабди. Харин эгээл муушаг гэжэ һанаһан хонидоо газаагаа байлгажа, мүн хурьгадтаа үбһэ, зелёнко һайса эдюулнэ гээшэбди. Нигэн тиигэн хүхэ ногоон дээрэ гараха аабзабди гээд найдагдана. Теэд сагай уларил ямар байхаб даа, бү мэдэе. Саһанай түргэн хайлаа һаань, хагдан гараха һэн,—гэжэ тэрэ һанаата болоно.

— Долгорма Гомбожаповна, таанадта ехэ айха юумэн үгыл даа. Хонидтнай хэн хэнэйхиһээ тобир һайн. Газаагаа үбһэтэйшье ха юмта. Удахагүй хонид ургылжа эхилхэл. Зарим отара мүнөө хамар хадхаха үбһэ, зелёнкогүй, алга болошоод һууна бшуу,—гэжэ Бэшүүрэй совхозой главна зоотехник М. П. Алдаев хэлэнэ.

— Зүб даа. Зундаа, намартаа хонидоо һайнаар таргалуулжа шадаһанайнь ашаар лэ тэдэнь мүнөөшье тобир ябана. Хурьгадынь һайн. Бүхы отарануудай иимэ байдаг һаань, һанаа зоборигүй һэн даа,—гэжэ эндэхи отделениие эрхилэгшэ Н. Ф. Афанасьев дуугарба.

— Юрэдөө иигэжэ үбһэ хүлһаар дуталдажа зобохоёо хэзээ болихо зонбибди? Тэрэ Мухар-Шэбэрэй «Эрдэм», «Одон» совхозуудтал адляар хонишодтоо сабшалангыень хубаажа үгөөд, үбһэ тэжээлыень өөһэдтэнь бэлдхүүлдэг болоо һаа, нэгэ ухаантайл һэн. Хүн бүхэншье шадалаараа оролдохо байгаа, — гэжэ хонишоной хэлэхэдэ, главна зоотехник тодожо абаад:

— Зүб хэлэнэт. Энээн тухай мүнөө бодомжолжо байнабди, — гэбэ.

— Гармасумни хонидоо туужа гараһан юм. Ошожо эрьеэд, үглөөдэр бэлшээхэ газарыень хараад ерэхэмни. Эдинсэ хагдатай газарыень оложо адуулаагүйдэ аргагүй. Тала байнал гээд тууғаа һаа, хонид энэ хабарай сагта тураха, муудахаһаа бэшэ юумэ үгы,—гээд Долгорма хара морёо эмээллэнэ.

— Үглөөдэр эндэтнай хамууртай трактор эльгээжэ, энэ зүүн таряалангай саһа этэхэбди. Хонидоо адуулхадатнай һайн болохо.—гэжэ отделениин эрхилэгшэ найдуулна.

— Тиигээл һаа болоо. Саһанай хуу хайлахые хүлеэхэ арга һалаа,—гэжэ тэрэ мориндоо мордоод, хойто хада тээшэ хатаргашаба.

Долгорма Гомбожапова Бэшүүрэй совхозой Гутайн бригадын ажалша бэрхэ хонишодой нэгэн гэжэ ходол магтуулдаг. 1964 ондо шэнэ түрэхэ түлгэ хонидые тушаажа абаад, жэлһээ жэлдэ зуун эхэ хонин бүриһөө 93—97 хүрэтэр хурьга алгадгүй абажа байдаг. Мүнөө сугтаа хүдэлдэг хонишон Гармасу Бимбаеватай хоюулан хаража байһан бүхы 537 эхэ хонидһоо 480 гаран хурьгадтай болонхой. Үшөө хурьгалха хонидшье бии.

— Бидэ энэ жэлдэ зуун эхэ хонин бүриһөө 100 хурьга абажа шадаагүйшье һаа, тэрээндэ нилээд дүтэлүүлхэл байхабди. Тиибэ ябашье республикын хонишодой мүрысөөндэ оролсоод лэ туршахамнай, юуншье болог,—гэжэ ахалагша хонишон хэлээ һэн.

«Манай Долгорма хээтэй олон табан, үлүү үгэгүй, даруу түбшэн хүн юм. Ахалагша хонишонби гээд, нэгэшье зонхилжо, ноёрхожо байдаггүй, маанадһаа үшөө үлүү хүдэлдэг. Ойлгоо мэдээгүй юумыешни тоо байса хэлэжэ, заажа үгэдэг. Иимэ хүнтэй ажаллахада бэедэ амар, урматайшье байна» гэжэ нүхэдынь тэрэниие магтанад.

М. НАМЖИЛОВ.

Бэшүүрэй аймаг.

Хяагтын аймагай «Дружба» колхоздо хурьга абалга амжалтатайгаар үнгэржэ байна. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: колхозой хонишон Самбуу Будацыренова хонидоо уһална.

Э. ЛАПИНАЙ фото.

БААТАРНУУДАЙ ГАБЬЯАНУУД ШЭНЭ ИЛАЛТА ТУЙЛАХЫЕ ДУУДАНА

Өөрынгөө газар нютагай агууехэ хүбүүнтэй, хэдэн олон миллион зондо хүндэтэй хүнтэй, түрүүшын космонавт Юрий Гагаринтай, СССР-эй Агаарай-Сэрэгэй хүсэнүүдэй алдарта баатар летчик Владимир Серегинтой манай орон мартын 30-да хахасаба.

...12 час. Траурна маршын аялган доро Юрий Гагаринай, Владимир Серегиной бэеын галдагдаһан үнэһэтэй урнанууд Совет Армиин Түбэй байшангһаа гаргагдана. Шаналал-гашуудалай митингдэ хабаадагшад Улаан талмай тээшэ шэглэн ошоно.

Хэдэн олон мянган москвагайхид үйлсэнүүдтэ гараа. Баатарнуудые хэтэ мүнхын замда үдэшэхын тулада тэдэнэр эндэ гараһан байгаа бшуу.

Союзуудай Байшан шадар хүдөөлүүлэгшэдые Коммунис партиин, Советскэ Правительствын хүтэлбэрилэгшэд угтаа. Тэдэнэр наһа баргшадай хүүрнүүдые томо буунуудай лафетэнүүд дээрэ табяа. Хүдөөлүүлэгшэд Улаан талмай тээшэ шэглэн ябаа.

Нүхэд Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, А. Н. Шелепин, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, П. Н. Демичев, Д. Ф. Устинов, И. В. Капитонов, Ф. Д. Кулаков, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшонор, летчик-космонавтнууд, хүдөөлүүлхэ Правительственна комиссиин гэшүүд Мавзолейн түбэй трибуна дээрэ гараа.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь А. П. Кириленко шаналал-гашуудалай митингые нээгээ. СССР-эй Наукануудай Академиин президент М. В. Келдыш, Владимир Ильичэй нэрэмжэтэ заводой слесарь, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, Социалис Ажалай Герой С. А. Антонов, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, КПСС-эй МГК-гай Нэгэдэхи секретарь В. В. Гришин, сэрэгэй летчик подполковник В. А. Абрамычев, СССР-эй летчик-космонавт, Советскэ Союзай Герой А. Г. Николаев шаналал-гашуудалай митинг дээрэ үгэнүүдые хэлээ.

Баатарнуудай бэеын шатаагдаһан үнэһэтэй урнанууд Кремлиин ханын хүндынүүд соо хадагалагдаа. Манай социалис Эхэ ороной гайхамшагта хүбүүдэй дурасхаалые бүхы оромнай минутын турша соо абяа аниргүй байжа ёһолон хүндэлөө.

(ТАСС).

1968 ОНОЙ МАРТЫН 29-дэ НҮХЭР Л. И. БРЕЖНЕВЭЙ ХЭЛЭҺЭН ҮГЭ

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

Дээрэһээ хүтэлбэрилгые нютагай үүсхэлтэй, түсэблэлтэ ба экономическа урмашуулгые, хамтаараа зүбшэлтые ба нюурай харюусалгые мүнөөнэй эрхэ байдалда һайнаар тааралдуулха хэрэгтэй болоод байхада, кадрнуудые зүбөөр шэлэн олохо, хүмүүжүүлхэ гээшэ бүри ехэ удха шанартай боложо байнхай.

Һүүлэй жэлнүүдтэ кадрнуудта гүнзэгы ехэ этигэлтэйтээр, гамтайгаар хандаха, тэдэнэй ажал ябуулгые сэгнэхэдээ бүри бодотоор, али бүхы талаһаань харалсадаг заншал манайда тогтонхой. Нүхэдүүд, энэ угаа һайн гээшэ. Этигэл найдабари хүнүүдые зоригжуулдаг, тэдэндэ хүсэ оруулдаг, найдал түрүүлдэг. Зүгөөр хүдэлмэрилэгшэдтэ этигэл найдабариин ургалта, тэдэндэ бэеэ даагаад хүдэлхэ арга улам ехээр олголго ажал ябуулгын хойноһоо хиналта һуларуулха гэһэн удхатай гэжэ һанагшад эндүүрнэ гээшэ. Кадрнуудта этигэн найдалга, хүндэлэлгэ тэдэнэртэ бүри ехээр эрилтэ табиха ябадалтай заатагүй тааралдуулагдаха ёһотой. Парти хадаа өөрынгөө кадрнуудта этигэн найдахатаяа хамта даалгагдаһан хэрэгэйнь түлөө тэдэнэр бүхэндэ хүсэд эрилтэ хэлэг байгаа, эрилтэ хэхэшье, партийна ба гүрэнэй журам эбдэһэнэйнь түлөө даажа байһан түшаалһаань, урдынь габьяаһаань дулдыдуулангүйгөөр зэмэлдэг байха.

Парти дотор, гүрэнэй ба ажахын аппарадта кадрнууд ходоло шэнэлэгдэхэ, ургаха ёһоороол ургадаг, шэнэ хүдэлмэрилэгшэд нэмэжэ абтадаг. Энээнтэй дашарамдуулан кадрнуудые бүхы янзын ажалшадай, хүдэлмэришэдэй, колхозниггуудай, интеллигенциин дундаһаа, манай залуушуулай, эхэнэрнүүдэй дундаһаа бодото хэрэг дээрэ өөрыгөө һайнаар харуулһан эрхим түлөөлэгшэдһөө хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй кадрнуудые хүсэлдүүлхэ угаа ехэ арга боломжо манайда мүнөө бии гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Үргэн далайсатайгаар коммунизм байгуулжа байһан үедэ Советүүд, профсоюз, комсомол болон ажалшадай олониитын бусад организацинуудай харюусалга болон үүргэ дээшэлнэ. Манай общественэй бүхы политическэ байгуулалтын түрүү, хүтэлбэрилхы хүсэн болохо Коммунис парти гүрэнэй, ниитын бүхы организацинуудай ажал ябуулгые нэгэдүүлэн шэглүүлнэ. Олониитын бүхы организацинууд өөрынгөө эрхэ болон үүргын хэмжээн соо зоримгойгоор, бэедээ этигэнгеэр ажаллаха ёһотой, эдэ организацинуудта хүдэлдэг коммунистнууд ажал хэрэгтээ тон харюусалгатайгаар хандажа, үүсхэл эдэбхи, зохёохы габьяа ехээр гаргажа байха ёһотой гэжэ парти тоолоно. Партиин хүтэлбэрилхы үүргын улам ехэ болохо, Советүүдэй, профсоюзай, комсомолой, ажалшадай олониитын бүхы организацинуудай үүргын дээшэлхэ ябадал хадаа хоорондоо холбоотой, бэе бэеһээ дулдыдадаг үйлэ хэрэг байжа, манай социалис байгуулалтын үнэхөөрөө демократическа шэнжэ шанартай байһые харуулна. **(Альга ташалга).**

Нүхэдүүд!

Экономико хадаа коммунис общество байгуулха бата һуури мүн тула тон шухала удха шанартай гэжэ партимнай ходоо тоолодог.

Ажахыда амжалта туйлахадаа, бидэнэр гол социальна зорилгонуудаа шиидхэхэ, совет хүнүүдэй ажана байдалые һайжаруулха арга олонобди. Мүн экономикын ургалтаһаа манай ороной бэеэ хамгаалха хүсэ шадал дулдыдана, гадна эб найрамдал болон социализмын ашашье туһада уласхоорондын байдалда манай үзүүлдэг нүлөөнэй хэмжээн тон ехээр дулдыдана.

Мүнөө жэлдэ бидэнэр промышленность, барилгын организацинууд болон транспортые ажахы эрхилхэ шэнэ гуримда оруулжа дүүргэхэмнай. Шэнэ эрхэ байдалда партийна, советскэ, ажахын болон профсоюзна организацинуудай үмэнэ шэнэ эрилтэнүүд табигдана. Ниитын үйлэдбэриин экономическа ашаг үрые дээшэлүүлхын тулада үшөөл ехэ хүдэлмэри хэхэ хэрэгтэй байна.

Хүдэлмэришэн анги, колхозно таряашад, совет интеллигенциин, ороноймнай бүхы ажалшад табан жэлэй түсэбые дүүргэлтэ болгон, мүнөө гурбадахи жэлээ эршэмтэй шангаар ажаллажа байна.

Хоёр жэлэй туршада орон доторнай промышленна үйлэдбэри 20 шахуу процент нэмээ, ороймнай түсэбһөө гадуур 12 миллиард түхэригэй продукци абаа. Түрүү һалбаринууд болохо энергетикэ, металлурги, хими, машина бүтээлгэ бушуу түргэнөөр хүгжөөгдөө. Энээнтэй хамта арад зоной хэрэглэмжын эд бараае нилээд ехээр бүтээн гаргадаг болообди. Хэрэглэмжын эд бараа болон үйлэдбэрилгын хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргаха хэрэгые адли тэгшэ хэмжээгээр хүгжөөхэ гэһэн партиин хараа шугам амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ байна.

Мүнөө хүдөө ажахыдашье ажал хэрэг улам һайжаржа байнхай. Һүүлэй хоёр жэлэй турша соо хүдөө ажахын продукциин жэл бүриин дунда зэргын хэмжээн урда жэлнүүдтэхи дунда зэргын хэмжээе эли бодо үлүүлээ. Хүдөө ажахын материально-техническэ үндэһэ һуури бэхижүүлэгдэнэ.

Гэхэтэй хамта партиин XXIII съездын болон хүдөө ажахы тушаа ЦК-гай майн (1966 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхын тулада үшөөл ехэ хүдэлмэри хэхэ хэрэгтэй гэжэ бидэнэр ойлгонобди. Энэ хадаа ехэ хэрэг, бүхы партиин, бүхы арадай хүсэлэл оролдолгые улам эршэдхэхые эринэ.

КПСС-эй XXIII съездын һүүлээр ниитын үйлэдбэриие хүгжөөн, бидэнэр, хүн бүхэн дээрэ хубаарилан бодоходо, бодото олзо доходые 12 процентһээ үлүүгээр дээшэлүүлхэ арга олообди. Манай промышленностьда болон хүдөө ажахыда ажал хүдэлмэриин улам һайжарха тума арад зоной байдалые саашадань һайжаруулха арга боломжо улам ехэ болохо юм.

Мүнөө үедэ экономикын хүгжэлтэдэ үзэгдэжэ байгаа гол зүйл юун бэ гэхэдэ, арадаймнай ажахы улам хурдан түргэнөөр хүгжэнэ, үйлэдбэриин ашашье үрэ дээшэлнэ, ажалшадай ажана байдал хэлбэришэгүй һайжарна. Хуушата ёһоной энэ хэрэг национальна доходой ургалта дээрэһээ харагдана. Национальна доход хадаа бүгэдые согсолон харуулһан баримта ха юм. 1961—1965 онуудта манай национальна доход жэл бүри дунда зэргээр 5,7 процентээр нэмэдэг байгаа. Харин шэнэ табан жэлэй хоёр жэлэй туршада дунда зэргэнь 7 процентээр нэмэһэн байна.

Туйлаһан амжалтаа гүйсэд хэлэхэ зуураа, бидэнэр саашанхи зорилгонуудаа, тэдэниие шиидхэхэ замые эли тодоор бодомжолон хараха ёһотойбди. Бидэнэр табан жэлэй түсэбэй түрүүшын хоёр жэлэй амжалтануудые батадхан хүгжөөхэ ёһотойбди. Ажалай бүтээсые дээшэлүүлхын, социалис үйлэдбэриин бүхы арга боломжонуудые ашаглахын, научно-техническэ дэбжэлтые түргэдхэхын хойноһоо саашадаашье шармайн оролдохо ёһотойбди.

Бусад партийна конференцинүүдтэл адли танайшье конференци дээрэ ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ тухай асуудалда ехэ анхарал хандуулагдаа. Үнэхөөрөөшье ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ, продукциин шанарые һайжаруулха, өөрынь үные доошолуулха тухай, ажалай жаяг заршамые һайжаруулха тухай асуудал бүхы партийно-политическэ хүдэлмэриин гол анхаралда байха ёһотой. Энэ хадаа мүнөө тон шухала зүйл.

Нёдондоһоо эхилэн, манай орон дотор табан үдэрэй хүдэлмэриин неделидэ оролго захалаа һэн. Олон миллион хүдэлмэришэд, алба хаагшад мүнөө неделиин хоёр амаралтын үдэртэй болонхой. Нэгэ үдэр амарагшада орходоо, хоёр үдэр соо амархада хэды зохид, аятай байнаб гэжэ хэлэһэнэйшье хэрэггүй. Гэбэшье энэ хэрэг бэелүүлхэдэ партийна, ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй, нютагай Советүүдэй, профсоюзуудай үмэнэ шэнэ эрилтэнүүд табигдаһан байна. Хоёр үдэрэй амаралтые яажа эрхим һайнаар эмхидхэхэб, ажалшадай бэеын элүүрые һайжаруулха, болбосоролыень дээшэлүүлхэ, үхибүүдээ хүмүүжүүлхэ хэрэгтэнь яажа таатай зохид эрхэ нүхэсэл олгохоб гэжэ бидэнэр һанаагаа зобохо ёһотойбди. Эдэ бүгэдэ һайншье, хэрэгтэйшье хэрэг гээшэ.

Зүгөөр амаралтын хоёр үдэрые яажа эрхим һайнаар үнгэргэхэб гэжэ һанаагаа зобохо зуураа, партийна организацинууд болон ажахын хүтэлбэрилэгшэд хүдэлмэриин табан үдэрые эрхим һайнаар ашаглаха, үйлэдбэриие саашадань дэбжүүлхэдэ эгээл ехэ туһа болгон хэрэглэхэ тушаа һуларшагүй анхарал хандуулха зэргэтэй. Предприятинууд болон эмхи зургаануудай ажал хүдэлмэриие улам һайжаруулха тушаа эмхидхэлэй хүдэлмэри ябуулха гээшэ, мүн ажахын хүтэлбэриие улам нарижуулха хэрэг шэнэ эрхэ байдалда ехэ удха шанартай болобо. Партийна органууд, ажахын хүтэлбэрилэгшэд энэ хэрэгтэ ехэ үүсхэл хэшээл гаргаха ёһотой. Хүдэлмэриин табан үдэр соо ажал хүдэлмэри эрхим һайнаар эмхидхэхэ талаар бүхы асуудалнуудые түргэнөөр шиидхэхэ шухала. Энээн тухай делегадууд эндэ хэлээ, тон зүб хэлээ.

Үйлэдбэриин даабаринуудай хэр зэргэ дүүргэгдэжэ, ажалай бүтээсын дээшэлүүлэгдэжэ, ажалай жаяг заршамай һайжаруулагдажа байһыень, мүн эмхи гуримгүй, задагай нобшо ябадалда эсэргүү эбсэшэгүй шэнги тэмсэлэй хэр зэргэ ябуулагдажа байһыень түбхын түрүүндэ хаража үзөөд, партийна организацинуудай хүдэлмэриие сэгнэхэ, үзэл сурталай хүдэлмэриин хэмжээе сэгнэхэ хэрэгтэй. Ушар ёһо мэдэнгээр ажал хэрэгээ эрхилжэ, олониитын ажал ябуулгада хабаадалсаагүй һаа, коммунис хүмүүжүүлгые бэелүүлхын аргагүй гэһэн Ленинэй заабариие ходолоо хүтэлбэри болгохо шухала. **(Үни үргэлжэлһэн альга ташалга).**

Хүнүүдые коммунис ёһоор ушар үйлэ мэдэдэг болгохо гэжэ саг үргэлжэ оролдохо зуураа, ажал хүдэлмэриин материальна болон моральна урмашуулгые зүбөөр тааруулха шухала. Социализмын үедэ эдэ зүйлнүүд бэе бэетээ зүришэдэг бэшэ, харин нягта холбоотой байдаг. Манай орон дотор ажал хүдэлмэри гээшэ гансал амидарха арга бэшэ юм. Ажал хадаа совет хүнүүдэй оюун сэдьхэлэй эрилтэ, общественэй үмэнэ тэдэнэй [illegible]лүүлхэ нангин үялга болонхой. Хүнүүд гансал хоол зөөриин хойноһоо ажал хэдэг гэжэ һанахань буруу. Иигэжэ бодобол, совет хүнэй оюун сэдьхэлые буруу хараха байнабди.

Совет ажалшан гээшэ үйлэдбэриин ёһотой эзэн мүн. Тэрэ өөрынгөө цех, предприятиие һайнаар хүдэлһэй, заводоймнай марка һайн байһай, колхоз, совхознай улам ехэ амжалта туйлаһай гэжэ үнэн зүрхэнһөө һанадаг. Абьяастай шангаар ажаллаһанай ашаар промышленностьда болон хүдөө ажахыда геройнууд мүндэлэн гарана, мүрысөөнэй элдэб шэнэ янза түхэлнүүд бии боложо, һайн һайхан үүсхэл хэшээлнүүд бадарна. Имагтал ушар ёһо мэдэнгээр ажал хүдэлмэридөө хандахада, совет хүнүүд үзэл суртал талаар үнэхөөрөө болбосоронги, партидаа тон үнэн сэхэ, коммунизмын зорилгонуудта үнэн сэхэ байһанаа харуулна. **(Үни үргэлжэлһэн, нэрьемэ альга ташалга).**

Партийна организацинуудай, хэблэлэй, радиогой, телевидениин, киногой, манай үзэл суртал бүхы эмхи зургаануудай шухала зорилгонь юуб гэхэдэ, тэдэнэр ажал гээшые улам хүндэтэй хэрэг болгон харуулха, ажалшадай зүгһөө гараһан эхилэлтэ, үүсхэлнүүдые улам ехээр дэмжэхэ, хүдэлмэрилэгшэ бүхэниие ажалдаа үнэхөөрөө коммунис ёһоор хандажа һургаха зэргэтэй.

Хүдэлмэришэдэй суглаануудай үүргые дээшэлүүлхэ шухала. Тэдэ суглаанууд дээрэ үйлэдбэриин тон шухала асуудалнууд, ажалай жаяг заршамые һайжаруулха тухай асуудал зүбшэн хэлсэгдэхэ ёһотой. Хүдэлмэришэдэй суглаанууд дээрэ хэлэгдэһэн дурадхалнуудта тон анхаралтайгаар хандаха хэрэгтэй. Министерствэнүүд хүдэлмэришэдэй суглаачууд дээрэ оруулагдаһан дурадхалнуудые саг соонь согсолжо, тэдээнһээ зохихо тобшолол хээд, түс түс коллективүүдтэ энээн тухай саг үргэлжэ дуулгажа байха зэргэтэй.

Нүхэдүүд!

Партиин болон ажахын органууд үйлэдбэриин ашашье үрые дээшэлүүлхэ, арга боломжонуудаа бүри гүйсэд дүүрэнээр ашаглаха талаар һүүлэй жэлнүүдтэ ехэ хүдэлмэри хээ. Энэ хүдэлмэри нилээд һайн үрэ дүнтэй байгаа. Гэхэтэй хамта мүнөө хүрэтэр зарим предприятинуудта түхеэрэлгэ гүйсэд һайнаар ашаглагдадаг болоодүй, хүдэлмэриин саг ехээр һамнагдадаг байна. Имэ ушар Москвадашье үзэгдэдэг. Тиин бидэнэр энээниие хайхарангүй байха ёһогүйбди.

Фондын ашаг һайжаруулха тушаа ехэ юумэн хэгдээ. Үнгэрһэн табан жэлтэй сасуулбал, энэ талаар һайн үрэ дүн туйлагдаа. Гэбэшье үйлэдбэриин гол фонднуудые зүбөөр ашаглажа һураа һаа, шэнэ предприятинуудые саг соонь ашаглалгада оруулдаг болоо һаа, тэдэниие зүбөөр хүдэлгэжэ шададаг болоо һаа, наука болон техникын эгээл шэнэ туйлалтануудые бодото байдалда хэрэглэдэг болоо һаа, бидэнэр ниитын үйлэдбэриин ашашье үрые эрид дээшэлүүлхэ али бүхы арга боломжотойбди гэжэ шэнжэлэлгэ харуулна.

Партийна организацинууд эдэ бүгэдые гүнзэгыгөөр шалган хараха ёһотой. Гэбэшье энэмнай гансал партийна организацинуудай бэшэ, харин түбхын түрүүндэ министерствэнүүдэй, экономическа, түсэблэлгын, хангалгын органуудай, манай бүхы мэргэжэлтэдэй хэхэ хэрэг мүн.

Манай арадай ажахы асари ехэ хэмжээгээр ябуулагдана. Имэ эрхэ байдалда продукциин шанарые саашадань һайжаруулха асуудал тон ехэ удха шанартай болоно. Энэ хадаа юун гээшэб гэжэ бүхы делегадууд, бүхы коммунистнууд ойлгожо байна. Тиимэһээ энэ асуудал дээрэ тодорхойгоор тогтобогүйб. Автомобиль, трактор, двигатель, станок гү, али хубсаһан, гутал—юрэ али бүхы продукциин шанарые һайжаруулхадаа, нилээд ехэ мүнгэ зөөри алмажа, хүнүүдэй эрилтые улам дүүрэнээр хангаха аргатай байхабди гэжэл хэлэхэ байнаб. Гадна манай эд бараан, бусад оронуудайхида орходоо, улад зөндөө ехээр һайшаагдадаг болохо, тиихэдэ гадаадын дэлгүүрнүүдтэ Советскэ Союзай байдал һайжарха байна бшуу.

Капитальна барилга тухай асуудал арадаймнай ажахын тон томо асуудалнуудай нэгэн. Бидэнэр айхабтар ехэ барилга хэнэбди. Ехэ амжалтатайбди. Гэбэшье дутагдалнууд үшөөл олон. Промышленна барилгануудыешье, культурно-ажаһуудалай, социальна эмхи зургаануудыешье бүгэдыень хододоо саг соонь ашаглалгада оруулжа шаданагүйбди. Мүнгэ зөөри үрихэ, проектнүүдые шанар муутайгаар табиха гэхэ мэтэ дутагдалнууд үзэгдэнэ.

Капитальна барилгые кадрнуудаар хангаха тухай тогтоол һаяхан Центральна Комитет болон Министрнүүдэй Совет абаа. Барилгашадта ехэ туһаламжа үзүүлэгдэнэ. Барилгашад гээшэ совет хүдэлмэришэн ангиин нэгэ ехэ отряд мүн. Барилгашад зарим һаа хэсүү бэрхэ байдалда ажалладаг. Манай ажахын байгуулалтын энэ шухала һалбариие хинамжа дороо абажа шүүмжэлдэг байхаһаа гадна, капитальна барилгын хэрэгые түргэнөөр һайжаруулха ябадалда бодото туһаламжа үзүүлхэ гээшэ партийна организацинуудай үялга мүн.

Мүн үшөө нэгэ асуудал дээрэ тогтонгүй гаража болохогүй. Научно-техническэ хубилалтын эрид түргэнөөр боложо байдаг манай үе сагта эрдэм, техникын туйлалтануудые үйлэдбэридэ түргэнөөр нэбтэрүүлхэ, бусад оронуудай, тэрэ тоодо техническэ дэбжэлтын талаар бага бэшэ амжалта туйлаһан социалис нэгэдэлэй оронуудай научно-техническэ дүй дүршэлые ашаглаха гээшэ экономико хүгжөөхэдөө эрхим һайн амжалта туйлаха шухала эрхэ нүхэсэлнүүдэй нэгэн мүн.

Бүхэсоюзна бүхы министерствэнүүд Москвада байдаг. Министерствэнүүд болон тэдэнэй партийна организацинууд научно-техническэ дэбжэлтые бэелүүлхэ хэрэгтэ ехэ харюусалгатай. Министерствэнүүдэй эмхидхэлэй талаар бэхижэжэ байһан үе дүүрээ. Тэдэнэй хүдэлмэридэ урданайхиһаа ехэ эрилтэ табихаар болоо. Промышленностиин түс түс һалбаринуудтахи техническэ хэмжээнэй хэр дээгүүр байһанай түлөө министерствэнүүд түбхын түрүүндэ харюусаха ёһотой.

Москвада Наукын академи, научно-шэнжэлэлгын болон проектын түрүү институдууд ажалладаг. Тэдэнэр эрдэм ухаан болон техникын шухала асуудалнуудые үрэтэй һайнаар, түргэнөөр шиидхэхэ, саг үргэлжэ ухаалан зохёохо хүдэлмэри ябуулжа, бодото байдалһаа түрүүлжэ ябаха, тиин ажал хүдэлмэреэ эрхимээр эмхидхэһэнэй ашаар үйлэдбэриие шэнэ шатада гаргаха арга олжо, промышленностиин түрүү һалбаринуудые эгээн ехэ туйлалтануудта хүргэхэ ёһотой.

Партимнай эрдэмтэдэй ажал хүдэлмэриие үндэрөөр сэгнэдэг, эрдэм ухаанай амжалтатайгаар хүгжэхын тулада хамаг хэрэгтэй эрхэ нүхэсэл байгуулдаг. Эрдэм ухаанай ашашье үрые саашадань һайжаруулха, тэрэниие үйлэдбэритэй улам нягта холбоотой болгохо тухай хэмжээнүүдые Центральна Комитет болон Советскэ правительство мүнөө зохёожо байна.

Эрдэм ухаанай зарим һалбаринуудые хүгжөөхэ хэрэгтэ. Эрдэм-шэнжэлэлгын зарим эмхи зургаануудай хүдэлмэридэ дутагдалнууд үзэгдэдэг. Гол дутагдал гэхэдэ, эрдэмтэдэй олоһон туйлалтанууд, технологидо олдоһон шэнэ зүйлнүүд үйлэдбэридэ аали һулаар нэбтэрүүлэгдэнэ. Имэ ябадал үнэхөөрөө үзэгдэдэг. Гэбэшье, нүхэд, баһа нэгэ ондоо ушар үзэгдэнэ. Научно-техническэ дэбжэлтэ тухай хэлэхэ зуураа, зарим хүдэлмэрилэгшэд манай орон дотор болон социализмын бусад оронуудта научно-техническэ талаар олдоһон туйлалтануудые эли бодо тоодоггүй байна. Тиихэтэеэ хамта тэдэ хүнүүд капиталис оронуудтахи эрдэм ухаан болон техникэдэ олдоһон туйлалтануудые үндэр дээгүүр сэгнэхэ дуратай байдаг.

Харин бодото байдал харахада, имагтал социализм, түсэбэй ёһоор ажахы эрхилхэ ябадал эрдэм ухаае һалбаруулха үзэгдөөгүй һайн арга боломжо олгодог, научно-техническэ дэбжэлтые бүхы общественэй ашашье туһада хэрэглэхэ арга олгодог. Замбуулинай талаар, түби хоорондын зайе шэнжэлхэ талаар, мүн ядерна физикын, математикын болон бусад шухала эрдэм ухаанай талаар совет эрдэмтэдэй туйлаһан агууехэ илалтанууд бүгэдэндэ мэдээжэ. Манай эрдэмтэд, аха дүү социалис оронуудай эрдэмтэд үйлэдбэриин элдэб һалбаринуудые, түбхын түрүүндэ металлурги, хими, электронико, телемеханикые һайжаруулха талаар айхабтар ехэ юумэ хээ. Манай ороной эрдэмтэд, конструкторнууд болон инженернүүд совет эрдэм ухаае али бүхы талаар үнэхөөрөө эгээн түрүү һуурида гаргахын тулада үшөө ехэ зорилгонуудые бэелүүлхэ ёһотой. **(Альга ташалга).**

Социалис оронуудай экономикын хэлбэришэгүй түргэнөөр хүгжэжэ, бүхы социалис байгуулалтада агууехэ амжалтануудай туйлагдажа байха үедэнь капиталис экономикын доройн муу зүйлнүүдынь илангаяа элеэр харагдана.

Мүнөө капиталис дэлхэй дотор дэлгэрэн, тэрэниие муудхажа байһан социально-экономическа болон политическэ үйлэ хэрэг шэнжэлхэ ябадалда манай эрдэмтэд, уласхоорондын байдал шэнжэлэгшэд ехэ анхарал хандуулха ёһотой байгаа.

Мүнөө капитализмын экономикын оршожо байгаа гол шухала оронууд болохо Англи, Холбоото Штадууд болон ФРГ-дэ нилээд хэсүү байдал тохёолдонхой. Тэрэ тушаан боложо үзэгдөө бэшэ. Энэ хадаа дэлхэйн ажахын, түбхын түрүүндэ США-гай энээнһээ урда хүгжэжэ ерэһэн замһаань дулдыдан гараа. Энэ ушар капиталис экономикын улам тогтууригүй боложо, тэрэнэй хүгжэлтын улам тэгшэ бэшэ боложо байһыень харуулна. Дайнай һүүлэй жэлнүүдтэ капиталис дэлхэйдэ үйлэдбэри болон худалдаа наймаан нилээд нэмэн хүгжэһэн байна. Капитализмын шэнээр һэргэн «мүндэлжэ» байһыень энэ гэршэлнэ гээд буржуазна суртал шад идхадаг. Тэд энэнь тиимэ бэшэ. Капиталис дэлхэйн саг зуурын һэргэлтэ мүнөө үеын научно-техническэ эрид хубилалтын онсо зүйлнүүдһээ дулдыдаа. Мүнөө энэ ургалтын оронуудта доройтон уналгын зүйлнүүд үзэгдэжэ байна. Имэ хэмжээгээр доройтохо ябадал һүүлэй 25 жэлэй туршада капиталис дэлхэйдэ үзэгдөөгүй һэн.

Капиталис байгуулалтадахи экономикын һарнин доройтожо байһаниинь мүнөө валютно-финансова кризис дээрэ үзэгдэжэ байна. Англиин стерлингын фунт һаяхан 14,3 процентээр үнэгүй болоо. Энэ ушарай айхабтар ехэ хойшолонтой байханиинь юун дээрэһээ харагданаб гэхэдэ, Англиин фунт хадаа уласхоорондын бүхы тоосоонуудай 30—35 процентыень хангадаг байгаа бшуу. Энээнэй удаа 25 капиталис гүрэнэй валютын үнэгүй болоһониинь тушаан боложо үзэгдэһэн ябадал бэшэ юм. Мүнөө Американ долларой ээлжээн хүреэд, тэрэ бодотоороо үнэгүй боложо эхилээд байна. Дайнай урда тээхи хэмжээнтэй сасуулбал, Американ доллар 2,5—3 дахин үнэгүй болоо. Имэ эрхэ байдалда капиталис байгуулалта айхабтар гүнзэгы экономическа кризистэ орожо магадгүй болоод байна. Бүри мүнөө Америкэ, Англи, Франци, Итали, ФРГ-дэ ажалгүйдэлгэ улам түргэдэжэ байна. 1968 оной эхиндэ эдэ оронууд дотор 6 миллион хүн ажалгүй болоһон байгаа. Эдэ тоонуудай саада тээ — амиды хүнүүд, хүн зоной гашуудалта байдал харагдана.

Энэ хадаа капитализмын эрэмдэг дутуугые гэршэлнэ бэшэ аал? Нүхэдүүд, энээн тухай бидэнэр шанга хоолойгоор хэлэжэ байха ёһотойбди. Юуб гэхэдэ, энэ хадаа үнэн зүб юумэн гээшэ, энэ хадаа үзэл суртал тэмсэлэй үнэмшэлтэй зэбсэг мүн. **(Альга ташалга).**

Нүхэдүүд! Городской комитедэй тоосоото элидхэл дотор, делегадуудай хэлэһэн үгэнүүд соо марксизм-ленинизмын теориие шудалха асуудалнуудта, үзэл суртал асуудалнуудта ехэ анхарал хандуулагдаа. Энэ зүб. Мүнөө үзэл суртал шанга тэмсэл боложо байна. Энэ тэмсэлэйхи фронтын хилэ, тэрэнэй хубааралга гэбэл, социализм капитализм хоёрой хоорондуур, бэе бэедээ эсэргүү байһан ниитын хоёр системэнүүдэй хоорондуур гарана.

Түүхын урагшаа дабшалтые зогсоохо шадалгүй байһан дээрэһээ, социализмын дэлхэйтэй сэхэ тэмсэхээ айжа байһан дээрэһээ империализм социалис оронуудай ажалшадай үзэл бодолой-политическэ нэгэдэлые һуладхаахые һэдэнэ. Тиихэдээ националис болон ревизионис этэгээдүүдтэ гол түлэб найдана гээшэ.

Богонёор хэлэбэл, манай үе сагта боложо байһан үзэл суртал тэмсэл хадаа ангиин тэмсэлэй эгээн хурса фронт болоно. Энэ тэмсэлдэ политическэ талаар хамаагүй байха, эдэбхигүй ябадал, дайсанай урдаа табиһан үг зорилгодо хамаагүйгөөр хандаха, бэеһээ зайлуулха ябадал гаргажа болохогүй. Пролетариат болон буржуази хоёрой хоорондо ангиин эблэрэлгэ байха ёһогүй, тэрээн шэнги үзэл суртал талаар амгалан ёһоор зэргэ оршон байха ябадал байха ёһогүй гэжэ манай парти ходоо һэргылдэг гэшэ. **(Удаан болоһон альга ташалга).**

Совет общественэй морально-политическэ нэгэдэлые һандаажа шадахагүйбди гэжэ манай үзэл суртал дайсад мэдэдэг юм. Гэбэшье, буржуазиин помнолшод совет зарим бүлэг хүнүүдэй хараа бодолдо али нэгэн аргаар нүлөөлхэ, тэдэнэй ангиин мэдэрэлые мохоодуулха гэжэ найдана.

Совет орондо эсэргүү империалистнуудай байгуулһан элдэб янзын организацинууд болон эмхинүүд үзэл бодолойнгоо талаар тогтууригүй, һула, политическэ талаараа хатуужалгүй хүнүүдые бэдэрэн олохые һэдэнэ. Тэдэнэй гүбшүүртэ бэеэ һайрхадаг, Эхэ оронойнгоо ашашье туһада хэжэ байһан ажалаараа бэшэ, харин политическэ талаараа һэжэгтэй ямаршье зэр зэбсэг хэрэглэжэ, өөр тухайгаа шадаал һаа, шангаар мэдүүлхэ гэһэн хүнүүд заримдаа ородог байна. Тиихэдээ тэдэнэр манай үзэл суртал дайсадай магтаалаар жэрхэдэггүй юм. Совет олониитэ имэ хоёр нюуртай хүнүүдэй булай муухай ашануудые хатуугаар буруушаана. **(Удаан болоһон альга ташалга).**

Эхэ орондоо урбагшад хэзээдэнгүй байхабди гэжэ найдаха ёһогүй. Энээн тухай ажалшадай олон тоото бэшэгүүд, мүн Москвагай болон бусад городуудай хэдэ хэдэн предприятинууд, эмхи зургаануудай хүдэлмэришэд ба алба хаагшадай суглаануудай резолюцинууд элитээр гэршэлнэ.

Империализмын эшээн соохи чанай дайсад интеллигенциин зарим түлөөлэгшэдэй зүгһөө гаргадаг үзэл суртал һэбхи ябадалые, хэлбэлзэһэн ямаршье ушарые тон шунахайгаар хэрэглэхые оролдоно. Империалистнууд эдэ ушарнуудые социализмын дэлхэйдэ эсэргүү үзэл суртал тэмсэлэйнгээ ашашье туһада хэрэглэхые һэдэнэ.

Зүгөөр совет культура болон искусствын ажал ябуулагшад, манай ороной бүхы интеллигенци шэнги, өөрынгөө арадтай сүг хамта. Ленинэй партитай сүг хамта ходоо байһан юм, байнашье, саашадаашье байха гэжэ бүгэдэн мэдэг лэ. **(Нэрьемэ, үни удаан болоһон альга ташалга).** Совет интеллигенци манай революциин түгтэ ходоо үнэн сэхэ байгаа, саашадаашье байха. **(Удаан болоһон альга ташалга).** Совет арадай болон тэрэнэй Коммунис партиин эбдэршэгүй нэгэдэлые — коммунизмын агууехэ хэрэгэй түлөө тэмсэлдэ туйлаһан манай бүхы илалтануудай эрхэ нүхэсэл болодог нэгэдэлые манай дайсад хэзээдэшье һуладхаажа шадахагүй. **(Удаан болоһон альга ташалга).**

Энэ нэгэдэл хадаа манай Эхэ ороной хүсэ шадал мүн, ажахын байгуулалтадахи манай амжалтануудай, манай ороной бэеэ хамгаалха хүсэ шадалые бэхижүүлгын үндэһэ һуури мүн гэжэ коммунист бүхэн, совет хүн бүхэн һайн мэдэнэ. Энэ агууехэ нэгэдэл болбол социализмын аха дүү оронуудтай, бүхы дэлхэйн коммунистнуудтай байгуулһан манай хани барисаанай бата бэхи байлгын үндэһэ һуури мүн. Энэ нэгэдэл хадаа империализмтай хэдэг тэмсэлэймнай диилдэшэгүй хүсэн мүн. Энэ нэгэдэл хадаа бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдалай түлөө тэмсэлдэ туйлаһан манай амжалтануудай энэ үндэһэниинь мүн. **(Нэрьемэ, удаан болоһон альга ташалга).**

Нүхэдүүд, үзэл суртал хүдэлмэри тухай хэлэхэдээ, бидэнэр нэн түрүүн манай залуушуулые хүмүүжүүлхэ тухай бодомжолнобди. Энэ хадаа ехэ, ниитэ партийна, ниитэ гүрэнэй хэрэг гээшэ. Тодорхойгоор хэлэбэл, энэ хадаа манай общественэй ерээдүйн хүгжэлтын асуудал мүн.

Ажал гээшэ юун бэ гэжэ манай залуушуул мэдэдэг, ажаллажа шадахашье. Бидэнэр тэдэниие ороной гол гол барилганууд дээгүүр, электростанцинууд болон заводуудта, полинууд болон мал ажалай фермэнүүд дээгүүр, научно-шэнжэлгын институдууд болон лабораторинуудта харанабди. Һуралсалай хэшээлнүүдые бодото ажалтай холбоһон ушарые студентнүүдэй барилгын отрядууд ба ашагтай бусад хэрэгүүдтэ студентнүүдэй хабаадалга ябадал тодорхойлон харуулна. Энэ хадаа манайда һайн һайхан заншал болонхой.

Коммунизм байгуулгын үедэ залуушуулые политическэ болон научно-техническэ талаар һургаха ябадал улам бүри шухала, харюусалгатай хэрэг боложо байна.

Совет засагай түрүүшын жэлнүүдтэ Владимир Ильич Ленин совет залуушуулда хандажа, һураха, һураха, үшөө һураха гэжэ хандаһан юм. Энэ уряалдань харюусажа, Советүүдэй ороной хүдэлмэришэн болон хүдөөгэй залуушуул—бидэ бүгэдэн энээниие һананабди — ликбезэй, курснуудай, рабфагуудай хэшээлнүүдтэ һурадаг байгаа. Революциин баррикаданууд дээгүүр, гражданай дайнай окопууд соогуур дайсадтай хэһэн тулалдаанда эсэгэнэрэйнгээ хамгаалһан үзэл суртал тэдэнэр шудалжа гараа, марксис һургаалай үндэһэ һуури, коммунизмын үндэһэн суртал шудалаа, тиихэтэйгээ хамта социализм байгуулхада шухала хэрэгтэй түрүүшые научно-техническэ эрдэмдэ һуража гараа һэн.

Мүнөө залуушуулай эрдэмдэ һураха арга боломжонууд хэмжээлэшэгүйгөөр ургаа, тэрээнтэй хамта политическэ мэдэрэл ехэтэй, ёһото хатуу үзэл сурталтай, эрдэм мэргэжэл ехэтэй хүдэлмэрилэгшэдтэ общественэй эрилтэ мүн лэ хэмжээлэшэгүйгөөр ургаа. Манай үе сагта марксизм-ленинизмын наукые залуушуулай гуримтайгаар, гүнзэгыгөөр шудалха, манай общественэй ажабайдалай, хүгжэлтын бүхы орёо үйлэ хэрэгүүдтэ марксистско-ленинскэ һургаалые үргэнөөр хэрэглэхэ арга боломжо хэзээ хэзээнэйхиһээ ехэ юм. Манай үе сагта ажабайдалай бүхы һалбаринуудта наука бүри хүсэтэйгөөр нэбтэрэн орожо байнхай. Мүнөө электронико болон кибернетикын хабаадалгагүйгөөр, биохимиин, квантова физикын, мүнөө үе сагай эрдэмэй бусад олон туйлалтануудай дээжые хэрэглэнгүйгөөр промышленностиин һалбаринуудые хүгжөөхэ гэжэ һанамжалхын аргагүй болонхой.

Эрдэм наукын эдэ туйлалтануудай дээжые манай залуушуул шудалха зэргэтэй. Совет залуушуулай марксистско-ленинскэ хүмүүжүүлгэ тухай үдэр бүриин анхарал оролдолго гаргажа байха зуураа, залуушуулай абаһан эрдэм бэлигээ коммунис байгуулалтын бодото зорилгонуудые шиидхэлгэдэ хандуулхынь тула, мүнөө үе сагай эрдэм наукын бүхы туйлалтануудай совет хүнүүдэй ашашье туһада хэрэглэгдэжэ байхын тула бидэнэр оролдохо ёһотойбди.

Залуушуулые научно-техническэ үүсхэлгэ ажалда улам эдэбхитэйгээр хабаадуулха шухала. Дээдэ һургуулинууд болон предприятинуудай партийна, комсомолой, профсоюзай организацинууд научно-техническэ общественуудта, научна кружогуудта залуушуулые оруулха талаар ехэ хүдэлмэри дэлгэрүүлхэ ёһотой. Тиимэ общественуудые һургуулинуудта, завод болон фабрикануудта, совхозууд болон колхозуудта эмхидхэгдэжэ болохо байна, тиин залуушуул наукын шэнэ туйлалтанууд тухай, тэдэниие үйлэдбэридэ хэрэглэхэ тухай хүсэд дүүрэн ойлгомжо абажа шадаха байна. Энэ талаар һургуулинуудай эрдэмтэд, профессорнууд болон багшанар, манай бүхы эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэд ехэ үүргэ дүүргэжэ шадаха, тиигэхэ ёһотойшье.

Нүхэдүүд, энэ тон шухала зорилго гээшэ. Мүнөө үе сагай наука болон техникын туйлалтануудые шудалхын түлөө олониитэ залуушуулай бодото хүдэлөө эмхидхэхэ тухай эндэ хэлэгдэнэ. Политическэ талаараа хатуужаһан, научно-техническэ шэнэ шэнэ эрдэм мэдэрэлээр зэбсэгжэһэн залуушуул коммунизм байгуулха бүгэдэ арадай хэрэгтэ бүри ашагтайгаар өөһэдынгөө хубитые оруулжа шадаха байна. Тиихэдэ манай залуушуулай—залуу хүдэлмэришэд болон колхозниггууд, Совет Арми болон Флодой сэрэгшэд ба вузуудай һурагшадай—оронойнгоо олониитын болон политическэ ажабайдалда бүри үргэнөөр, эдэбхитэйгээр хабаадахынь тула бүхы юумэ хэхэ байһанаа парти өөрынгөө үялга дээрэ тоолоно. **(Удаан болоһон альга ташалга).**

Нүхэдүүд! Эдэ үдэрнүүдтэ манай орондо, мүн бүхы дэлхэй дээрэ пролетарска гениальна уран зохёолшо Алексей Максимович Горькиин, Ленинэй хани нүхэрэй, ажалша арадай зол жаргалай түлөө тэмсэлшын түрэһөөр 100 жэлэй ой тэмдэглэгдэжэ байна. Тэрэнэй уран һайханай мүхэшэгүй образууд, дайшалхы хурса публицистикэ, тэрэнэй үлөөһэн барагдашагүй ехэ баялиг манай агууехэ хэрэгтэ алба хэнэ, тэрэ хүнэй амиды байһан шэнги тиимэ хүсэтэйгөөр совет ороной дайсадые сохино. Агууехэ гуманист, революционер байһан тэрэ хүн капиталис байгуулалтада бүхы сэдьхэлһээ дураа гутадаг, тэрэнэй мэхэ гохые, шунахай багуудые элиршэлдэг, империалис, фашис үзэл суртал ямаршье мэхэ гохые элиршэлжэ харуулдаг байһан юм.

Горький совет оро
дабшалтаар баясала
гаа — эзэд болоһон
лон таряашадай үүс
бодолоор омогорходо
даа ажалай хүгжэ
хыень, ажалтай холб
хүмүүжүүлхыень, тэрэ
хэлһээ дурлахыень
шуулые һургадаг һа
лагты, — гэжэ тэрэ
Хамтын, хани ёһоной
лай хүсэлһөө он
хүсэн хүниие агууе
болгодоггүй юм». (
альга ташалга).

Манай уран һайха
ци Горькиин ёһо зан
лан, совет хүнэй оюу
гөө ажалаар баяжуу
шалхы үдэрнүүдэй
мүн мүнөөдэрэй зара
быяануудые магтан
харша үзэл суртал
хандаха мэдэрэл хүг

Уран зохёолнууд,
болон искусствын бү
лагшадай бүтээдэг эрд
нүүд баяр баясха
олон миллион хүнүү
жэгдэнэ. Харин һул
лай ба уран һайхан
зохёолнүүдай гарахы
най мэдэһээр тиим
манай литературада,
трташье байдагынь
совет хүнүүд тэдээн
сэгнэтэ үгэдэг юм
нэрлэжэ сэгнэдэг юм.

Үүсхэлтэ ажалай
дэ, үзэл бодолой тала
нүүдэй гарахада, эл
рэлдөөн. Буруугаар
ушар гарадаг. Тэо
лай партийна орг
нарин сэхээр хандаж
хэр ёһоор сэхэ руунь
гүйгөөр дутагдалнууд
рэлдэдэг газарта анхал
дэлхэ һайн эрхэ нүхэ
дана гэжэ ажабайдал
руулна.

Агууехэ Октябриин
волюциин 50 жэлэй ой
дуулан, партиин үзэ
суртал ехэ хүдэлм
сэгнэхэнь бэрхэтэй.
партийна организаци
һонирхолтой олон яма
хэгдээ. Москвагай
бусад партийна ор
шэнги тэдэ гайхамшаг
бии болоһон дүй дүрш
батадхахадаа, зүб юум

Мүнөө манай орон
партида, бүхы коммун
дэлмэришэнэй хүдэлө
ла удха шанартай
болохо К. Марксын
жэлэй ой, В. И. Лени
100 жэлэй ой тэмдэг
хэл ябажа байна. Эдэ
партиин бүхы үзэл су
ябуулгын шэнэ дэбж
хэнь, марксизм-ленин
һургаалые шудалха
революционно һурга
дань үүсхэлтэйгээр хү
тэ шэнэ, горитой ехэ
үгэхэнь һэжэггүй.

Эдэ ойнуудые мүн
хилын саана, уласх
коммунис хүдэлөөн
дэглэхэ юм. Маркс
бата бэхи үндэһэ һуу
мунис хүдэлөөной,
эсэргүү бүхы хүсэн
бэхижэхэ гэжэ бид
гөөр этигэнэбди, тиигэ
садай хэдышье хор
ерээдүй Маркс — Ле
үзэл сурталаар бол
мунизмын һургаалаар
емэ, удаан болоһон

Удаань нүхэр Л. И.
шавын договорто хаб
нүүдэй политическа
комитедэй Софида ма
болоһон заседани түх
социалис зургаан о
дүү партинууд болон
нуудай делегацинууда
оной мартын 23-да
га тухай конференци
та мэдээсэжэ үгөө.
делегадууд энэ мэдэ
һанамжатайгаар тэмд

Нүхэр Л. И. Бреж
гэсэхэлдэ иигэжэ хэлэ

Нүхэдүүд! Манай
хэй дээрэ түрүүшы
илаһан орондо, мана
нинэй алдарта парти
жэлтын манлайда яба
най бүхы арадта тү
салга даалгагдажа үгэ
мэ оршон байлалда ба
набди. Хүдэлмэриш
ниите лигенци — бүхы
энэ харюусалгые
өөрынгөө хүдэлжэ
хүн бүхэн манай агу
ной һур хүсые бэхи
тэмсэнэ.

Нүхэдүүд, Централ
тойрон нягтаар жагса
дарта партийна орга
эй XXIII съездын таб
байгуулалтын зорилг
жалтатайгаар бэелүүл
сэлэй манлайда саа
ха гэжэ этигэжэ бай
хымни зүбшөөгыт. (
удаан болоһон альга

Нүхэдүүд, Та бүгэдэ
циин делегадуудта, М
коммунистнуудта, са
датнай ехэ амжалта
һээ үшөө дахин хүс
шөөгыт. **(Нэрьемэ, у**
альга ташалга. Бүгэд
рээ бодоно. «Ура!», «
болтогой!», «Манай
нинскэ Центральна К
дар соло!» гэһэн үгэнү

…им Горькиин түрэһөөр … жэлэй ойдо

УРАН ЗОХЁОЛШО, МЭРГЭН ҮГЭТЭ, ГУМАНИСТ

КРЕМЛЬДЭХИ СЪЕЗДНҮҮДЭЙ ОРДОН СОО БОЛОҺОН БАЯРАЙ СУГЛААН

…М. Горькиин түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулагдаһан …суглаан мартын 28-да Кремльдэхи Съезднүүдэй ордон… Эндэ уран зохёолшод, олонниитын ажал ябуулагшад, … мэргэжэлтэд, партийна худэлмэрилэгшэд, ниис… предприятинуудай үйлэдбэриин түрүүшүүл, Моск… ажахынуудай эрхим хүнүүд, ниислэлэй айлшад …

…д ЛЕОНОВ Горький тухай үгэ хэлээ. …ндэнь эндэ сугларагшад альга ташалгаар угтаба. Тэрэ… Кремльдэхи Съезднүүдэй ордон соо революциин … тухай олон хүнүүд зүрхэ сэдьхэлээ доһолгон байжа үгэ… хэлээ.

…бүхы дэлхэйн түрүү оло… Горькиин үмэнэ хүн… …лархалай дурасхаалта …байна гэжэ Леонид Лео… …нэрын манай ороной …байгаа түүхын тус … эгээн томо оюун …культурын ажал ябуу… …хабаатай байһан …

…г аад, «о» үзэгые …дуугардаг Горькиин …хэндэ мүнөөш сонос… Үгынь һүүл эр… …хаб» гэһэн үгүүлэл …тэрэнь хэлсэжэ бай… …адли эрхэтэйгээр зүб… …тэмдэг шэнги бэ… …ямар нэгэн нюуса до… …гараа барисалдаанайнь …һэлиг хүсэнэй үнэтэ …бидэ мүнөө болотороо …галжа ябаһаарбди… …янзын, үндэр аад, тэ… …дуршэлэйнгөө, ажабай… …һөө бүхыд гэһэн, …хани нүхэдтөө тад он… …дал, хараа бодолойнгоо …болоо һаа бариһа… …хэлэһэнһээ сухариха… …ерэхэдээ хуушанзайн… …ые хараадаа абахаяа …—тиимэл хүн манай һа… …харагдаадхидаг юм. …шэнги хатуу зан аба… …өөрым һанаанда тэрэ… …харалһаа, шэнэ юумэн …ерэхэдээ тон жэ… …—тон урин налар… …болон хандадаг маяг… …зөөлэрдэг бэлэй. Шэ… …тиигэжэ урин на… …тоомжотойгоор ханда… …удхатай ааб даа, юуб …шухаг юумэнүүд …хальһан соохоно хор… …байдаг шуу.

…байгаа элдэб олон, …шэнжэ шанар, тэрэнэй …абари маяг намайе … Нэн түрүүн, хүн зо… …хомхойгоор ямаршьеб …формуло болон то… …эрдэм шэнжэлгын

габшагай һанал гү, али һаял задаржа эхилһэн залуу бэлиг гү—хамаагүй—бэдэрдэг, тиин тэрэнээ саашань хүгжөөхэ, дабшуулха гэһэн Горькиин эрмэлзэл нюдэндэ торолдоодхидог бэлэй. Хэрбээ имэ зүйл олобол, өөрөө баяжашаһан шэнгеэр уран зохёолшын айхабтар ехээр баярладагые уулзалаг байһан зониинь мүнөөшье һанана ёһотой. Тиимэ олзо бүхэниинь үнэхөөрөөшье тэрээнтэй өөртэйнь нэгэн һаналтай зонойнь тооео олошоруулдаг, энэ наһанайнгаа богоһо дээрэ үнэн сэхэ байхаб гэжэ нэгэтэл үгээ үгэһэн, өөрынгөө махабад дээрэ үргэжэ гараһан тэрэл нэгэл дэлхэй дээрэ эгээн нангин, ямаршьеб онсо гайхамшагта зүйлэй түлөө бууралгүй тэмсэлдэнь ёһотой ханинарыень олошоруулдаг байгаа. Өөрөөшье Горький минута бүри тэрэ эгээн нангин зүйлэйнгөө түлөө улаан нюдаргаа барижа бодохоор бэлэн байдаг һэн.

Намда үгтэһэн сагые баранда мэдээжэ Горькиин зохёолнуудые тоолоод дэмы бараһанайм ямаршье удха эндэ үгы гэжэ һананам, харин тэдэнь булта нэгэл түлхюур дагуулан, нэгэл хараа бодол үндэһэлэн бэшэгдээ гэжэ лаблахань шухала. Тэрэ холын жэлнүүдтэ бүхы ажабайдалые үндэһөөрнь урбуулха асари ехэ түсэб болбосоржо байгаа, харин тиихэдэ Горький ерээдүйн хүнүүдые бэлдэхэ уялга өөртөө даажа абаһан шэнги болоо юм. Тэрэ ерээдүйнь тиихэ үедэ ямаршьеб поэтическэ шэнжэтэй, тэрэ мүртөө шэрүүн, социальна ашаг туһын логикын үндэһэ баримталһан, бүхэли тоонууд болон байгаалида ушардагшьегүй һаань, сэбэр химическэ элементнүүдһээ бүридэһэн, ямаршье ажабайдалда аһалдаад лэ орхидог муу муухайгүй, ойроо хуртэшэгүй сэбэр, хожомоо гаража ерэһэн статистическэ хазагайралтагүй шэнги харагдадаг һааб даа. Утопистнуудай, үнгэржэ ерэхэдээ тэдэнһээ урда арбан табан зуун жэлэй саана ажаһуугшадайшье үнэн һэдэбтэ ажабайдал тухай бодомжолдог хараа эрмэлзэлэй анхан хүсэл соохидол эдэ бүгэдэнь зураглагдадаг бэлэй. Энээн дээрэһээ тобшолходо, Горькиин хэһэн …мэри тэрэниие гансашье гуманис үзэл баримталгын шэнэ шатын дохёошо бэшэ, харин бүри һайн шанартай, хүн зоной шэлэмэл үрэһөөр энэ бүмбэрсэгые түгээхэ гэһэн зорилготой селекционерэй ажал болоно бшуу, юуб гэхэдэ, манай хүн түрэлтэнэй зоболонто нуга тиимэ шанартай үрэһэнэй хажуугаар, бог үбһөөршье тарятай ха юм. Иимэ газар дэлхэй дээрэ тэрэ эгээн үндэр тушаал эзэлхын тулада, сэхынь хэлэхэдэ, эгээн онсо шэнжэнүүд—хэжэ байһан хэрэгтээ шуһа мяхаараа этигэхын хажуугаар сухаришагүй хаба зоригжол болон бэхижэн тогтонижорһон ухаан сэдьхэлэй хүсэн, үшөө тиихэдэ хүндэ ямар нэгэн гэгээн этигэл хэрэгтэй байгаа бшуу. Тиихэдээ хүниие бүмбэрсэгэй гол гээшэ гэжэ тоолоод, тэрэниие тойроод бүхы юумэн эрьелдэнэ, тэрэ тоодо тэнгэриингье одо мүшэд болон бусад бүхы зүйлнүүд хүнһөө шухала бэшэ, имагтал хүнэй тулада, тэрэнэй ашаа туһада бүтээгдэнхэй, ушар тиимэһээ гансал хүн энэ бүгэдэ хиидэһэн зээрэмхэй шэнги эрьелдээн сооһоо үнинэй бэдэрэгдэжэ байһан уг удхыень, гоё һайханиинь илган абаха гэжэ ойлгохо шухала. Ёһотойл, ехэ үзэгөөр нэрээ моторлохо эрхэтэй хүн Горькиин бүхы һүзэг бэшэрэлынь болоһон юм, магадгүй хүндэ иимэ гүн этигэлэйнь түлөө тэрэниие нэгэ үе сагта ажаһууһан дүүтэн зониинь үндэрөөр сэгнэдэг, харин тиихэдэ хилын саанахишье гуманистнуудай дунда аха захань өөрөө болодог байгаа бэшэ гү?

1931 оной хабар Италида Горькитой уулзаһан тухайгаа дурсаха зуураа, үгэ гээшэмнай «гуманис зэбсэг» бүтээхэ түүхэй эд гээшэ гэжэ агууехэ уран зохёолшын хэлэһыень Л. М. Леонов дурдаба. Тэрэшэлэн декабристнууд, революционно демократнууд, хаанай шэрээдэ няалдаһан драматург Нестор Кукольник тухай хэлэһэн бодолнуудыень дурдаа. Тиин Горькиин юрэнхы дүрые зураглаба.

— Минии хажууда,—гэжэ Л. М. Леонов үгээ үргэлжэлүүлбэ,—хүнэй гол шанар шэнжые тайлбарилха талаар баранда мэдээжэ болоһон хүн, урагшаа дабшажа ябаа хоёр үеын зоной удамарша өөрөө зогсожо байба. Энэ зуун жэлэйнгээ хүн түрэһэн эрхэтэнэй һэшхэлэй гол үндэһэнүүдые согсолхо, хаан шэрээнүүдые унагааха доторой зорилготой, хүн бэеынгээ али бүхы хэмжээгээр үглөөшье бүхы дэлхэйн түрүүлэгшэ болошожо ядахагүй — үргэн мүртэй новгородойхилой, зүгөөр Волго дээрэхи Нижне-Новгородой, эрмэлзэл түгэс угай баатар, түргэн урасхалдаа салгидажа ерээд, нэгэ долгёороо Ленинтэй сугтань шахуу манай түүхын гол мүрэнэй эрьедээ шэдэһэн шэлэмэл волгынхидой нэгэн—Горький—хажуудам байгаа бэлэйл.

А. М. ГОРЬКИЙ.

Уран зохёол бэшэжэ арад зондоо алба хэлгын гол ёһонуудые, хүүргэ шэнгеэр, арбан юһэдэхи зуунһаа манай хоридохи зуун жэл хүрэтэр имагтал Горький дэлгээгээ гэжэ Леонид Леонов онсолно. Социалис байгуулалтын жэлнүүдтэ Эхэ оронойнгоо экономикын һэргэн хүгжэлгэдэ онсо ехэ үүргэ дүүргэһэн уран зохёолшодой эдэбхитэй хамааралга энээнһээ уламжалаа гэжэ баталан хэлэхэ дүүрэн эрхэтэйбди. Гэгээрэлэй хүдэлмэридэ тон бага хамаатайшье һаа, энэ сэсэрлигэй анханай томо ажал ябуулагша байһан тула Горький тэрэшье үедэ үсөөхэн суг ажаллажа байгаа хүнүүдтэеэ хамта литературна бүхы хэрэгүүдые зүбөөр ябуулха, залуу уран зохёолшодые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ тохёолдожо болохо элдэб ушаралнуудые һэргылхэ зорилгоор уран зохёолшодой имагтал творческо асуудалнуудһаа дулдыдаһан алхамуудые тэрэ бүри хэхэ шухала гэжэ ойлгодог һэн.

Залуу бэлигтэнэй зохёол, бүтээлнүүдэй онсо өөрсэ шэнжэнүүдтэ Горькиин ехэл ухаантай даамайгаар хандадаг, тиин өөрынгөөшье зохёолнуудай гансашье уран һайханайнь талада бэшэ, харин ниитэдэ нүлөөлхы таладань—эдэ хоёрто—адли тэгшэ гайхамшаг эрилтэтэйгээр хандажа шададаг тухайнь Л. М. Леонов саашань хөөрэнэ. Энэ ехэ уран зохёолшын бүхы творчество эршэмтэ зуун жэлэймнай намтартай эгэршэгүй нягта холбоотой. Гэрэлтэ ерээдүй тээшэ сахилгаан түргэн дабшажа ябаа Россин дардам харгытай Горькиин зам хаа ганса газарнуудһаа бэшэ тээгээ нэгэн болон ниилэнхэй. Эдэ хоёр урасхалай алинайнь Горькиин замда үлүү ехэ хүсэтэй байһыень ерээдүйн саг харуулна бэзэ; зүгөөр лэ эдэ хоёр урасхалай жэгдэ адли дабшалгань Горькиин үндэр дээрэ дэгдэһэн алдар солынь хярые тодорхойлоо гээшэ зүбтэй хаш…

Имагтал 1893 ондо Горький Короленкэтэй уулзажа, тэрэнэй удаа часослов болон псалтыряар эрдэмдэ һураһан хүндэ огто гайхалгүй уран зохёол бэшэжэ туршалгын, дүршэлгын долоон жэлтэй тэн замаа, газетнэ хүдэлмэреэ эхилээ һэн. Тиин байтар Горькиин түрүүшын рассказуудай тираж гэнтэ зуун мянгада хүрэшэбэ. Тэрэ сагаар энэ үзэгдөөгүй ехэ тираж һэн. «Мещане» гэжэ пьесэйнь хорин таба мянган тираж оройдоол хоёр неделиин турша соо хоггүйгөөр наймаан болошобо. Тэрэ үеын хүн зоной ухаан бодол эзэлхэ талаар энэ түрүүшынь амжалтын удаа бүхы дэлхэйн театрнуудай ендэрнүүд дээрэ табигдаһан, мүнөө болотор аншлагтайгаар ябажа байдаг тэрэнэй классическа пьесэнүүдые манлайлһан «Оёорто» гээшэнь бэшэгдээ бэлэй. Гушан хоёртойдоо суута ахамадуудые ахин, Россин хэлэ бэшэгэй хүндэтэ академигэй нэрэ зэргэдэ хүртэһэн. Удаань энэ нэрэ зэргыень болюулхадань һүжэрһэн хёморол шууяан тэрэнэй суу алдарые улам дээшэнь үргөө юм. Харин юһэдэхи январиин һүүлээр Горькиие хоёрдохёо хинамжада абахадань, бүхы Европоор дүүрэн буруушаалганууд болоо бэлэй.

Гушан найматай Горькиин зохёолнууд хилэ дабажа, илалтата, жаһхалан түгэс алхамуудаа хэбэ—Швеци, Дани, Германиин арадуудай хэлэнүүд дээрэ барлагдана. Тэрэл Германиһаа хожомынь уран зохёолшо хаанта засагта эсэргүү нээмэл политическэ ябуулгаяа эхилээ юм… һүүлдэнь шара эрлигэй орон—Америкэ. Тэндэл дала наһатай Твен суута айлшанаа хүндэтэйгөөр угтан абаха—хамаагүй, тэрэ хүнлэтэй угталгань болоошьегүй гэлэй!—комитедые толгойлоо һэн. О. Россин болон бүхы дэлхэйн гантажа хатаһан хүрьһэн амидаралта бороогой дуһалнуудые ятараа хүлеэгээ гээшэ һэм!

Хэрбээ түрүү наукануудай баталамжануудта зүрин бодожо, тэндэһээ манай энэ үдэшые Горькиин халташье хараа һаань, уран зохёолшо хүнэй ёһото зорилго болохо гол зүйлдөө бэеэ, анхаралаа гүйсэд дүүрэнээр хандуулжа шадаагүйб гэжэ айдаг байһан ушарыень бүрин буруушааха баримтануудые олохол байгаабди. Дүүргэжэ, бүтээжэ шадаагүйб гэһэн гениин шаналалынь хэһэн бүтээһэн юумэнэйнь хэмжүүртэй сэхын сэхэ холбоотой байна гэжэ тэрээндэ бидэ хэлэхэ һэмди.

Тэрээн тухай магтан бэшэгдэһэн бүхы шүүмжэлэлэй дүнгынь гаргаха бэлэйбди,—туйлай хурса бодолойнь гүн гүнзэгы тухай, дайралдаһан лэ юумэеэ гайхамшаг мэргэн эпитет, сэдьхэлэй унги дайрама үгүүлэл, һүүлэй һүүлдэ анхарагдашагүй пауза болгоп бүридхэдэг тэрэнэй үзэгэн далайсатай хараса тухай, зүгөөр, нэн түрүүн — ухаангүй наряар зураглан бэшэдэг маяг, үндэһэлэн тайлбари үгэдэг бэлиг тухайнь, тэрэшэлэн хэды баян, багтаамжа ехэтэйшье һаа, гансал Россин гэгээрэнги хубиин бэшэ, мүн үргэн арад зоной хабархан уншадаг—тэдээндэл гол түлэб зорюулжа зохёолнуудаа бэшэдэг һэм шуу — Горькиин булагай уһандал сэбэр хэлэн тухай хэлэхэ һэмди.

Ехэнхи ушарта Горькидо зорюулагдаһан тайлбари бэшэгүүд соо ороһоороол мартагдан һалаагүй үлэһэн наһаараа сасуутанайнь, гуурһанзайнь ханинарай бахархан магтаһан үнэн сэдьхэлэй үгэнүүдһээ галиа, тэрээнтэй нэгэ үедэ ажаһууһан баруунай корифейнүүд болохо—Роллан болон Уэллсһээ эхилээд, Гамсун болон Цвейг мэтын хүнүүдэй хүндэлэн дурдаһан үгэнүүдые һануулха бэлэйбди.

Уран зохёол соо ушардаг һайшаалтай, мүн муушалалтай жэшээнүүдэй хүмүүжүүлхы үүргэ дээрэ Л. М. Леонов тодорхойгоор тогтобо. Удаань үнгэрһэн зуунай ород литература тухай һанал бодолоо хэлэбэ.

Үгынгөө түгэсхэлдэ Леонид Леонов иигэжэ хэлээ:

— Үшөө хэзээшьеб, удаадахи зуун жэлэйнь ой эгээл иимэ, зүгөөр бидэнэргүй, үдэшэ болохо байха. Тиихэдэнь үшөө түрөөдүй, ажабайдалай замда гараагүй хүнүүд энэ зал соо танай һууһан һууринуудые эзэлхэ. Гэбэшье тэдэнэй, ерээдүйн хүнүүдэй, түлөө эды олон ами наһаяа, халуун хүлһэеэ, эрмэлзэл зоригоо, өөрыгөө!—зорюулһан бидэниие хирэ хирэ болоод лэ огто дурсаагүй байхань хатиг! Хэды тиигэбэшье һаань, өөрынгөө дүй дүршэлһөө мэдэнэбди—үгэаатай эсэгэнэрэймнай бөөмэйлжэ ябаһан хүнүүд, хараа бодолынь үринэртэнь заатагүй шэлжэдэггүй бшуу. Зүгөөр агууехэ байлдаануудай унтаран байгаа галнуудтай, үе сагые соробхилуулһан һүртэ дүлэтэй, һайн һайхан газар нютаг тээшэ эрмэлзэгшэдэй замай түүдэгүүдэй ошоор бадарһан энэ манай зуун жэл тээшэ эрьен хараһан хүн бүхэн улаабхилан байгаа тэнгэриин хүшэгэ дээрэ, асари һүүдэрнүүдэй дунда, бүхыд гэһэн Максим Горькиин дүрые заатагүй танин харахал… һарабша болгон духадаа няаһан альган дороһоо дабтан һажаашагүй, мартагдашагүй, нэгэ бага шогтойгоор энеэбхилэд гэһэн, дэмжэһэн харасаараа урагшаа, улам саашаа дабшажа ябаа үетэнэй хойноһоо тэрэ шалгангяар хаража байхал. Дүлэтэ үгын эзэн, поэт, тэмсэлшэ, хүнүүдэй эсэгэ, аха нүхэр—Максим Горький тэдээндэ этигэдэг һэмнай.

…оловто үгэ үгтэбэ: …ша, дарлагша ангинуу… …ан, уг гарбалай илгаа …ан бүлгэмүүдэй болон …зөөшын эгэршэгүйе ба… …сагта, хаанта засагай …ын эрхэ байдалда үргэн …һөө урган гаража, бүхы …дунда, бүхы дэлхэйдэ …һан хүн шуу. Асари …жэтэй үран зохёолшын … сэдьхэл, ухаан бодо… …тэ хараха гайхамшаг… …шадабаритай байгаа. Тэ… …һал онсо гайхамшаг …түүгэдэ эрмэлзэнги эсэ… …й арга боломжотой һэн…

…байгаа юм Алексей Мак… …кий.

…кий залуу Совет гүрэ… …олон һалбарита соёл …тэһэ һуури табяа, … зохёолшодой холбоое …улаа.

…ратурын үнгэрһэн ба … литературануудһаа …таайень анха түрүүн … харуулаа; тиихэдээ …халэтэйе, тэрэнэй ин… …на хаба шадалые, гол …талха зуураа, хэдэн …шал, маяг түхэл, хэлэ… …лээ.

…гэн ядадаг фашис филосо… …шан дэлхэй дээрэ ямар …ха байһые уридшалан …эгэй соёл культурын …шэдтэ хандан, Горь… …, культурын ажал … тала барихабта?» …ье, үнэн сэдьхэлэйшье …ан шуу. Горькиин хү… …Союзай арадуудай ха… …айхамшагаар батажан …Соболев онсолон тэмдэг… …капиталис гүрэнүүдтэ …агаа гаргалга, тэрэн… …хүнэй нэрэ хүндые …бии байһаар гэжэ хэ… …дээрэмнай мүнөө бо… …лажа байдаг арад бо… … хараалта фашизмын …эл—сэбэр ба муухай …зониие хубаарилга ба… …үргэлжэлһөөр. Булим… …байлдаанууд болож бай… …засагаархид хү… …ашад, интеллигент… …руу хаана. Израилиин …шуул араб хүн зо… …ана.

…болон бусад социа… …найрамдалай, арадуу… …манай, эрхэ сүлөөгэй … хүгжэн дабшалтын

> **Зал соо сугларагшад Горький тухай үгэ хэлэһэн Леонид Леоновые халуун альга ташалгаар угтаба. Удаань шэнэ үгэ хэлэлгэнүүд болоод, революциин дуушан тухай сэдьхэлэй гүндэ мүндэлһэн үгэнүүд Кремлиин Съезднүүдэй ордон соо зэдэлжэ үргэлжэлнэ.**

хэрэгэй түлөө хэзээдэшье тэмсэхээр бэлэн бата бэхи хэрэм болон жагсанхай гэжэ Леонид Соболев үгынгөө түгэсхэлдэ хэлээ. Алексей Максимович Горький энээн тухай ходол бодомжолжо, энэл хэрэгэй түлөө тэмсэжэ ябаһан юм. Тиимэһээл зомди гэжэ бэеэ нэрлэхэ үндэр эрхэтэй хүн бүгэдэндэ, тэрэнэй нэрэ хэтэ мүнхэдөө нангин байхал!

Ендэр дээрэ—**Микола Бажан.**

— Агуухэ уран зохёолшо өөрынгөө агуухэ арадтай асари ууҗам сэдьхэлэйнгээ хуби бүхэнөөр таһаршагүй, һалгаашагүй бата бэхеэр холбоотой,—гэжэ Микола Бажан үгээ эхилнэ.

Ажабайдалай али бүхы талада, тэрэнэй шэргэшэгүй гүн гүнзэгыдэ садашагүй таталбаритай байһан Горький илангаяа анхаралтайгаар, шунал онолтойгоор, нарин нягтаар өөртэнь түрэл Россингаа ажабайдалые шэнжэлэн харадаг һэн. «Ород арадые онсо гайхамшагта, үльгэр домогто үзэгдөөгүй бэлигтэй, өөрсэ гэжэ харанам»—гээд тэрэ бэшэһэн юм. «Иимэ гайхамшагта арад» үльгэр домог соохидол баатарлиг ажабайдалтай болохо, хэһэн гэм зэмэһээ, аюул тодхорһоо дэмырһэн энэ дэлхэйе олон лэ юумэндэ һургаха байха гэжэ тэрэ уридшалан хэлэдэг бэлэй.

Украин арадта Горькиин нэрэ—түрэл дүтэ, тэрэнэй үгэнүүд—түрэл үгэнүүд гэжэ үгэ хэлэгшэ онсолон тэмдэглэнэ. Уран зохёолойнгоо болон ажал ябуулгынгаа эгээл эхинһээ хойшо Горький Украинатай холбоотой байгаа, тэрээн тухай, тэндэхи зон тухай бэшэдэг һэн. Тиихэдээ социальна болон национальна эрхэнүүдэйнь, тэдэнэй соёл культура, хэлэн болон литературын бэеэ даадаг болохын түлөө тэмсэдэг бэлэй.

Горький гансашье манай омогорхол, хүсэн, түшэг түлгүүри бэшэ. Тэрэ хадаа түрүү үзэлтэ бүхы хүн түрэлтэндэ хабаатай, гэбэшье Горький нэн түрүүн Россин агуухэ хүбүүн, Горький нэн түрүүн манай Эхэ ороной хүбүүн, Горький аха дүү совет арадуудай хүбүүд, басагад болохо манда, нэн түрүүн түрэл дүтэ, хүндэтэй юм гэбэ.

— Манай хотодо түрэһэн хүбүүнэй агуухэ пролетар уран зохёолшо боложо дэлхэйе дүүрэн суурхаһанда омогорходогбди,—гэжэ Горький хотын «Красное Сормово» заводой электро-гагнууршадай бригадир **Вячеслав Пайщиков** хэлэбэ. Манай нижегородско газар дайдада Алеша Пешков ажабайдалайнгаа анха түрүүшын алхамуудые хээ, хүшэр хүндэ бага наһаяа үнгэргөө, «зон соо» хүдэлжэ, ядарал, доромжолуулга яһала үзөө.

Алексей Максимович Горькиин манай заводой хүдэлмэришэдтэй нягта холбоотой байһан ушар, тэдэнэй революционно тэмсэлые хэтэдээ мартагдашагүй «Эхэ» гэжэ повесть соонь харуулһан ушарынь намда, Сормовой заводой хүдэлмэришэндэ, илангаяа баясхалантай.

1928 оной зун Сормовско заводой хүдэлмэришэдэй митинг дээрэ үгэ хэлэхэ зуураа, Горький манай ажалай амжалтануудай асари ехэ тухай бахархан байжа тогтоо һэн. Манай партиин сэсэн мэргэн тухай, энэл парти манай ураг тархи, манай хүсэн, манай тон ганса, ёһотой вождь болоно гэжэ үгэлөө бэлэй.

Алексей Максимовичай түрэһэн хото мүнөө Совет ороной эгээл томо промышленна болон культурна түбүүдэй нэгэн болонхой.

Бидэ, сормовойхид, заводойнгоо үнгэрһэн революционно хэрэгүүдээр омогорходогбди, тэрэнэй ажалай соло алдараар омогорходогбди, тиин тэрэниие үшөө баяжуулнабди.

Николай Тихонов иигэжэ хэлэбэ:

Эб найрамдалай болон демократиин түлөө, дэмырһэн империалистнуудай урдаһаа тэмсэлдэ бүмбэрсэг дэлхэйн бүхы үнэн сэхэ хүнүүдые Советскэ Союзай нэгэдүүлжэ байһан мүнөө үедэ Максим Горькиин галта үгэ дэлхэйе эзэмдэхээ һэдэгшэ шэнэ хархисуудай толгой дээрэ буун, хүсэн түгэлдэрөөр дахин зэдэлнэл!

Горькиин захяа дүүргэн, тэрэнэй дээрэ үргэжэ, бүхы ажабайдал соогуураа мандуулан гараһан гуманизмын туг доро совет хүнүүд эбтэй жагсана.

Максим Горький хүн түрэлтэнэй алдарта ерээдүйн дуушан, революционно шуурга уряалһан дуушан, омогоор нэрээ нэрлүүлһэн шэнэ үеын хүнэй дэлхэйдэ мүндэлэлгые магтан дуулаһан поэт, социалис ажабайдалай барилгашан байгаа бшуу.

Горькиин зохёохы дүй дүршэлдэ, Горькиин баталан үндэһэлһэн совет литература болон искусствын голлохы хараа шугамууд болоһон ёһо заншалнуудта өөрынгөө үгэ **Чингиз Айтматов** зорюулаа.

Дунда Азида, Казахстанда мүнөө үеын мэргэжэһэн литературануудай бии бололго соёл культурын ба социальна дэбжэлтын гайхамшагта алхам байгаа гэжэ саашань Чингиз Айтматов үргэлжэлүүлнэ. Арадуудайнгаа хуби заяанда болоһон хубилалтануудые гансашье политическэ талаһаань бэшэ, харин уран һайханайнь талаһаа мэдэрэн анхархаяа байгаа манай түрүүшын уран зохёолшодой Горькитой анхан алхамһаа эхилжэ золгоһон ушарынь хожомоо манай урагшатай ябалгын дэмбэрэл, зол болоо юм.

— Манай ороной бүхы театрнуудта шахуу, тэрэшэлэн хилын саана Горькиин пьесэнүүд табигдаһаар,—гэжэ СССР-эй арадай артистка **Алла Константиновна Тарасова** хэлээ. — Эдэ пьесэнүүд манай ороной театрнуудта таһалгаряагүй табигдажал байһай! Тэдэниие бэе бэеэ халан ерэжэ байгаа залуу үетэн харахашье, мэдэхэшье ёһотой.

Кайсын Кулиевта үгэ үгтэбэ:

Горький Кавказые ойлгодог, тэрээндэ дуратай байгаа гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Ородой агууехэ поэдүүдэй ажабайдалда гүн ехэ удха шанартай байһан тэрэл Кавказда Горькиин эгээн түрүүшын рассказ туйхаглагдаа юм. Горький ами наһанайнгаа дүүрэтэр Кавказай арадуудай уран литературын хүгжэлтые анхаржа байһан, амжалтаарнь баясадаг юм һэн.

Кремлиин Съезднүүдэй ордоной ендэр дээрэһээ үгэ хэлэһэн **Алексей Сурков** олонациональна совет литературын тогтонижоролгодо Максим Горькиин асари ехэ үүргэтэй байһые тэмдэглээ. Горький һүүлшынгээ үдэр хүрэтэр шэнэ ном бүхэндэ, шэнэ бэшэгдэһэн зохёол бүхэндэ, литературада бии болоһон шэнэ нэрэ бүхэндэ халуун анхаралтайгаар хандадаг һэн.

Хүн зондо, тэдэнэй гэрэлтэ һайхан ерээдүйдэ этигэлээр дүүрэн уужам сэдьхэлтэй энэ хүн бидэндэ, бидэнэй хойноһоошье литературада орожо ябаа залуу үетэндэ шэнэ, сэлмэг һайхан зүйл бүхэниие анхаран баясаха гайхамшагта шадабаряа дамжуулан үгөө. «Манай Русь замбуулин дээрэхи эгээн хүхюутэй газар» гэжэ саглашагүйгөөр этигэһэн тула баһал уран зохёолдо дурлаха, тэрэнэй ургалтада баясаха шадабаришье үгэясөө бшуу.

(ТАСС).

Улаан-Үдын «Теплоприбор» заводой үйлэдбэрилһэн продукци дэлхэйн олон оронуудта ошодог. Эндэ бүтээгдэһэн приборнуудай шанар ба бүхэ бэхиие шалгадаг лаборатори бии.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: лабораториин инженернүүд Ю. В. Кривощеков А. А. Порошин хоёр приборнуудай шанар шалгажа байна.
А. МАНТАЕВАЙ фото.

КПЧ-гэй ЦК-гай ПЛЕНУМ

ПРАГА. (ТАСС). Чехословакиин Коммунис партиин Центральна Комитедэй пленум республикын президент болохо кандидат тухай дурадхал зүблэхэ зүйлэйнгөө түрүүшын асуудал болгон мартын 28-да хэлсэһэн байна.

Республикын президент болохо кандидат тухай дурадхалые зүбшэн хэлсэлгэдэ КПЧ-гэй ЦК-гай, Центральна хиналта-шалгалтын комиссиин 41 гэшүүн, гэшүүндэ кандидат хабаадалсаа.

ЦК-гай Президиумэй дурадхал һайса бодожо үзэгдэнхэй гээд үгэ хэлэгшэд нэгэн һаналтайгаар тэмдэглээ. Чехословакиин арадуудай эрхэ сүлөөтэй түлөө тэмсэлдэ габьяатай байһан дээрэһээ, сэхэ сэбэр, эбсэшэгүй залан зантай, эрэлхэг зориг гаргадаг, Советскэ Союзда, социализмын үзэл суртална талархалтайгаар хандадаг дээрэһээ Л. Свобода орон доторoo, мүн бусад оронуудта бүтэдэ ниитын зүгһөө хүндэлэгдэдэг болонхой.

Гүрэнэй дээдэ тушаалда кандидат болоһон Л. Свободые дэбжүүлгэ Чехословакиин бүхы эрхэтэдэй эрилтэнүүдтэ хүсэд, бүрин таараладана гэжэ олонхи үгэ хэлэгшэд тэмдэглээ.

Президентын тушаалда тус тус бүлэгүүдэй дэбжүүлһэн зарим кандидадууд хөөрэлдөөнэй үедэ үгэ хэлээ. Чехословак арадай дунда тусгаар хүндэтэй, һайн һайхан заншалтай хүн, армиин генерал Л. Свободын кандидатурые бүрин дэмжэнэб гэжэ Й. Смрковский мэдээсээ. Свободын кандидатурые хүсэд дүүрэн дэмжэнэб гэжэ нүгөөдэ кандидат Ч. Цисарж мүн лэ мэдүүлһэн байна.

Президиумэй дурадхал Центральна Комитедэй диилэнхи олонхи гэшүүдэй һанамжада таарана гэжэ хөөрэлдөөн харуулаа гээд КПЧ-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь А. Дубчек түгэсхэлдэнь хэлэбэ.

Республикын президентын тушаалда Чехословакиин Коммунис партиин кандидат болгон Л. Свободые нюусаар дуугаа үгэлгын үндэһөөр һунгаа.

Национальна фронтын хамтын кандидатура болгон Л. Свободын кандидатурые Национальна сутлаанда дурадхахын тула энэ асуудалые Национальна фронтдо ородог бусад политическэ партинуудай, ниитын эмхинүүдэй түлөөлэгшэдтэй зүбшэн хэлсэхэ гэжэ мүн лэ шиидхэгдээ.

КПЧ-гэй ЦК-гай Президиумэй ба Секретариадай гэшүүнэй тушаалһаа А. Новотнын бууһые пленум һайшаагаад, республикын президентын тушаалһаа тэрэнэй бууһые зүбшөөжэ байһанаа элирхэйлэн мэдүүлбэ.

КПЧ-гэй ЦК Президиумэйнгээ гэшүүнээр Й. Смрковскиие, ЦК-гай секретаряар Ч. Цисаржые һунгаа.

КПЧ-гэй ЦК-гай пленум апрелиин 1-дэ хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлхэ.

КПЧ-гэй ЦК-гай ПРЕЗИДИУМЭЙ ЗАСЕДАНИ

ПРАГА. (ТАСС). Чехословакиин Коммунис партиин Центральна Комитедэй пленумтэй, тэрэнэй шиидхэбэринүүдтэй холбоотой зарим асуудалнууд КПЧ-гэй ЦК-гай Президиумэй заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ.

Президиумэй гэшүүд коммунис, хүдэлмэришэнэй партинуудай түлөөлэгшэдэй Будапештдэхи Консультативна уулзалгын дүнгүүд тухай асуудалые мүн лэ зүбшэн хэлсээд, КПЧ-гэй делегациин ажал ябуулгые һайшаагаа, уулзалгын дүнгүүдые, илангаяа коммунис ба хүдэлмэришэнэй партинуудай уласхоорондын зүблөө энэ оной эсэстэ Москвала зарлаха гэһые һайшаан дэмжээ.

Дулэтэ жэлнүүдэй баатарнууд

ЖАМСАРАНОВ БАГША

Хүн бүхэнэй хуби заяан гэдэг ондо ондоо: золтойнуудынь зуу гаран наһа эдлэдэг, зариманuудынь залуугаар наһа барашадаг — иимэл тэнсүүригүй ушар байдаг.

Бараг залуудаа наһа барабашье, арад зоноймгоо ажана амгалан һуухын түлөө тоологдошогүй олон хэрэг бүтээһэн, эрэ бэрхээ, эрдэм бэлигээ хэдэн олон жэлнүүдтэ хэзээдэшье мартуулангүй, айл аймаг соогоо дурдуулжал байдаг хүнүүд бии. Хара амяа харангүй, хамаг зоноймгоо хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа, ухаан бодолоо зорюулһан хүн энэ дэлхэй дээрэ дэмы ябанагүйб гэжэ хэлэхэ эрхэтэй байна.

Гэгээн һайхан Гильбэр нютагта энэ зуун жэлэй эхеэр дунда шахуу шадалтай айлда Тогмит Жамсаранов түрэһэн түүхэтэй. Хархис хаанта засагай үеэр хайшаншье гэжэб даа, эрэ һүбэлгэнөөрөө эрдэм номһо бага зэргэ һуража шадаһан байха юм. Октябриин ехэ революци боложо, олон бүхы ажалшадай орой дээрэ улаан наран мандаба. Хүдэлмэришэн, таряашанай засаг хүн түрэлтэнэй түүхэдэ түрүүшынхеэ тогтобо. Тогмит Жамсаранов Эрхүү хото ошожо, революционернүүдэй нүлөөндэ оробо, эрдэм бэлигээ баяжуулба. Хоёр гү, али нэгэ жэл соо тэндэ һураһанайнгаа һүүлээр Хурамша гэжэ бүлэг айлдаа хуби заяагаа саашань эдлэхээр бусажа ерээ бэлэй... Ерэ ерэһээр улаан хүүлиингаа удха шанарые арад зондоо айхабтар эли тодоор ойлгуулха гэһэн эрэлхэг шанга ажал ябуулжа захалаа һэн.

Тэрэ сагта айл аймагаймнай хүнүүд барандаа шахуу барга балар байһан гэшэ. Тиихэдэ баян шадалтан болон банди ламанар Совет засаг тухай худал хуурмаг хоб үгэнүүдые зоной дунда зорюута тараадаг һааб даа. Энэ хүндэ хүшэр байдал соогуур Гильбэрэй һургуулиин багша болоһон эдир залуу наһатай Тогмит Жамсаранов революционно эрдэм бэлигээ эди шадитайгаар харуулаа бэлэй. Хоёр-гурбан жэлэй туршада холинор залуу наһатанаа комсомол болгожо шадаа һэн.

Түрүүшээр тиимэшье олон бэшэшье һаа, Тугутов Агван, Дандарай Дашинима, Одын Санжат мэтэнэрһээ бүридэһэн комсомолшууд Жамсаранов багшын ударидалга доро нютагайнгаа залуушуулай дунда хүмүүжүүлгын яһалхан ехэ хүдэлмэри хэһэн байха. Үргэн зоной дунда хэгдэһэн ажал хүдэлмэриинь үрэ дүн уданшьегүй урагшатайгаар харагдаа һэн. Хори найман он багаар эхин түрүүн Хаал гэжэ бүлэг айлай газар дээрэ ТОЗ гэжэ мал ажалаа болон газар тарилангаа хамтааран эдлэхэ шэнэ түхэлэй бүлгэм тогтоо. Энэмнай удангүй 1929 оной эхеэр «Үнэн» гэжэ нэрэтэй коммуна болоо һэн. Энэ коммунада Гильбэрэй түрүү залуушууд олоороо ороходоо, зариманиинь эхэ, эсэгэһээ һалажа байжа ерээ бэлэй. Энэ үеэр комсомолшуудые оройлхо коммунистнууд бии болоо һэн. Нютагаймнай эдэбхитэд олон боложо, диилдэшэгүй ехэ хүсэеэ харуулаа.

Коммуные эмхидхэгшэдэй дунда коммунистнууд болон комсомолшуудһаа гадна, партийнабэшэ түрүү бодолтон олон байлсаа. Коммунада түрүүшээр ороһон, эмхидхэлэй ажал ябуулагшадай нэгэ хэдыень дурдаха шухала байна. Радна Дашиев, Гармажап Нимбуев, Дагба Гылыков гэхэ мэтэд тэдээнэй дунда байһан юм. Эдээндэ ерэн ошон Дээдэ-Үдэдэ һуража байһан хүбүүд: Агван Тугутов, Шойдон Нирангэй, Дондуков Данзан болон бусад ехэ туһа хүргэлсөө. Нютагаймнай эдэбхитэд: Доржын Даша, Дамби Ганжуров, Даба Санжиев, Занхарян Дашидондок, Дашинима Дандаров, Одын Санжат гэр бүлөөрөө, Нямын Лёнхобо Арья хоёр, Дабаа Шарапов, Даба-Цырен, Цырен-Доржи Тугутовтан гэхэ мэтэд коммунымнай тулгуури байһан. Эдэнэрэй олонхинь урдань зобожо тулижа ябаһан хадаа хамаг хүсэ шадалаа хайра гамгүй колхозой ажалда үгэшэ бэлэй.

Мүнөө Гильбэрэй хонхорой «Коммунизм» колхоз бата баян колхозуудай нэгэн болоод оршоно. Энэ колхозой үлгы һахилсаһан, хүшэр хүндэ байдал соогуур хамаг шадалаа зорюулһан, эрхим һайнаар ажаллаһан хүнүүдээ, түүхэ, түрэлөө хурамшаархин мартанагүй. Энэнь ехэл һайн һайхан байна. Мүнөө сагай гуримаар иимэл байха ёһотой.

Энэ нютагта эгээн түрүүн комсомол, удаань коммунист болоһон Тогмит Жамсарановай нэрэ обогынь эндэхи данса соо эрхэ бэшэ мүнхэлэгдэхэ зэргэтэй гэхээр. Һургуулиин багша ябажа, эрдэм номдо нютагайхинаа олоор һургаһан, коммунис үзэл хэнһээшье түрүүн тарааһан хүн хадань, Гильбэрэй дунда һургуулиие Жамсаранов багшын нэрээр нэрлэбэл зүйтэй гэжэ һанагдана.

Багша Жамсарановай нэрэ баянголойхидой улаан зүрхэндэ бата мүнхөөр һанагдажал байдаг. Нэгэ бэшэг соо нэрэтэй түрэтэй ажалыень сүм дүүрэн суглуулжа бэшэхэ гэшэ бэрхэтэй байба. Һүүлэй үедэ энэ хүн «Улаан Оронго» колхоздо олон жэл соо партийна ячейкын секретаряар ябаһан юм. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай урда тээ эдир наһатайшье һаа, үбшэ хабшанда дайрагдажа наһа барашаһаниинь ехэл харамтай бэлэй.

Д. ЦЫРЕМПИЛОН.

СЕРГЕЙ ЛАЗО

Апрель һарада харуулагдаха

1920 оной апрелиин 5-най һүни япон эзэмдэгшэд Сергей Лазо, тэрэнэй нүхэд Всеволод Сибирцев, Алексей Луцкий гэгшэдые барижа, сагаан бандидуудта тушаагаа һэн. Удаань тэдэнэр граждан дайнай геройнүүдые Муравьев-Амурский гэжэ түмэр замай һалаа дээрэ паровозой түлюур соо галдаа юм.

Үнэн хэрэгэй түлөө эрэлхэгээр тэмсэһэн Сергей Лазо 26 наһатайдаа тиигэжэ наһа бараа һэн.

«Сергей Лазо» гэжэ шэнэ фильм—граждан дайнай герой тухай, тэрэнэй ажабайдал харуулһан дүрбэн новеллэ юм.

Нэгэдэхинь 1917 онһоо эхилнэ. Молдавиин дворян угсаатай помещигэй хүбүүн, Москвагай университедэй студент, хаанай сэрэгэй офицер Сергей Лазо революциин талада шиидэнгээр ороод, бүхы бэлиг шадабаряа тэрээндэ зорюулжа эхилнэ.

Фильмын хоердохи хуби Сергей Лазогой Эрхүүдэхи ажал ябуулгада зорюулагданхай. 1917 ондо тэрэ Эрхүүдэ болоһон революцида эсэргүү үймөө дараад, 1918 оной январьһаа Эрхүүгэй гарнизоной комендантаар, начальнигаар томилогдоһон байгаа.

Гурбадахи, дүрбэдэхи новеллэнүүдынь тэрэ үеын Забайкалида, Алас-Дурна зүгтэ болоһон событинууд тухай юм. Сергей Лазо Забайкальска фронтые командалжа, атаман Семеновой бандые усадхаһан байгаа. Удаань тэрэ Приморидо партизан отрядуудые ударидажа, сагаан генерал Розановые бута сохихо зэбсэгтэ буһалгаанай бэлэдхэлые эмхидхээ һэн.

Фильм зохёогшод Сергей Лазо тухай документ, архивай материалнуудые олоор шэнжэлһэн байна. Тэдэнэр Владивостогто, мүн геройн галдуулһан Сучанай голоор ябажа, тэрэнэй ударидалга доро дайлалдаһан хуушанай большевигүүдтэй танилсаа. Илангаяа Сергей Лазогой һамган кинематографистнуудта ехэ туһаламжа үзүүлээ юм.

Сергей Лазогой роль гүйсэдхэхэ артистые фильм зохёогшод удаан бэдэрһэн байгаа.

Һүүлэй һүүлдэ Каунас хотын драмтеатрай залуу артист Регимантас Адомайтис энэ гол рольдо тон зохисотой байжа шэлэгдэбэ. Артист Адомайтис гадаа түхэлөөрөө, шарайгаараа Сергей Лазодо адли байгаа бшуу.

Сценарист, Молдавиин уран зохёолшо Г. Маларчук, режиссер А. Гордон болон оператор В. Яковлев гэгшэд тус фильмые «Молдова-фильм» студида табяа.

ҺОНИН УШАР

Хэдэн жэлэй саада тээ Узбегэй эрдэмтэдэй экспедици Тянь-Шаниин хадаар ябажа ябатараа, үлир модоной һонирхолтой шугы олоһон байна. Бүхы мододто ургаһан жэмэсынь тон томо аад, бултадаа нэгэ янзын үнгэтэй байһандань эрдэмтэд ехэ анхаралаа табяа. Тэдэнэрэй наринаар шэнжэлгэ хээд байхадань, тэрэ шугыда ургаһан бүхы 600 модон нэгэ үндэһэнһөө таража ургаһан байна.

ОЛИМПИА[ДЫН] ИЛАГШ[АД]

Физико-математик[...] олимпиадын нэгэдэх[и] һан 67 һурагшад ту[...] хоёрдохи турта [...] республиканска олим[пиада]хо путёвко абахын т[...]та ерэбэд.

Нарһатын дунда [...] 9-дэхи классай һураг[...] тимуров, тэрэ һургу[...] классай һурагша Ви[...] 8-дахи классай һура[...] лошина, Витимэй ду[...] лиин 10-дахи класс[...] Сергей Дутов гэгш[...] бэрхэ һурагшад бай[...] жа, 1-дэхи һуури э[...]

Эдир математигууд[...] Нарһатын һурагшад [...] нин, Оля Путинцева, [...] да һургуулиин 8-дахи [...] рагша Марина Коло[...] олимпиадада илаа гэж[...]

Нарһатын һургуул[...] Ирина Урбаноева х[...] пиадада хабаадагш[...] шалгаржа, түрүү һу[...] байна.

В. БАЙБ[...]

Яруна.

Амаралтын үдэрэй хуудаһан

УРАН ЗОХЁОЛОЙ ҮДЭШЭ

М. Горькиин түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулагдаһан уран зохёолой үдэшэ Х. Намсараевай нэрэмжэтэ Хэжэнгын дунда һургуулида үнгэргэгдэбэ. Тэрээн дээрэ оро хэлэ, бэшэгэй багша Н. Г. Бильтуева Революциин Буревестнигэй ажабайдал тухай дэлгэрэнгы элидхэл хээ. Удаань һурагшад агуухэ зохёолшын зохёолнуудые, тэдэнһээнь бүлэгүүдые уран хурсаар уншаһан байна. Мүн эндэ М. Горькиин зохёолнуудые уншаһан мэдээжэ артистнуудай грамплас тинкануудые шагналга эмхидхэгдээ.

Тэрэшэлэн Загаһата тосхоной клубта нютагай ажалшад олоороо сугларжа, М. Горькиин түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулан Чисаанын дунда һургуулиин һурагшадай эмхидхэһэн уран зохёолой үдэшөөр һонирхоо.

Д. ДАМБАЕВ.

Хэжэнгэ.

ГЕНЕРАЛ БАЯР ХҮРГЭ[...]

«Совет Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй алдарта 50 жэл[...] дашарамдуулан намайе халуунаар амаршал[...] нынхидта үнэн зүрхэнэй баяр хүргөөд, али бүхы[...] тануудые түйлахыень танай «Улаан Туяа» газет[...] жуулхыемни зүбшөөгыт». Иимэ удхатай те[леграмма] һаяхан Москваһаа Яруунын аймагай газетын ре[дакцида] ерэһэн байна. Тэрэниие Буряадай түрүүшын [...] Илья Васильевич Балдынов эльгээһэн байгаа.

Мүн иимэрхүү удхатай телеграмма тус айма[г...] дэргэ нютагайхид абаһан юм. Үнгэрэгшэ намар [...]сильевич Үльдэргэ нютагта айлшалжа амарһан [...]

Н. П[...]

АЯЛГА ДУУНУУД...

Һаяхан Хүдэриин совхозой Баян-Булагай, Үлзытын отделениин ажалшадта тус совхозой Алтай нютагай һаалишад ерэжэ, һонин концерт харуулаа. Тэдэнэр өөһэдынгөө уран һайханай бүлгэм байгуулһаар үнихэнэй. Тиигэжэ Алтай нютагай 8-дахи, 10-дахи гүүртын һаалишад библиотекарь С. Баторовагай хүтэлбэри доро концертынгээ программые һонирхолтой дуу, хүгжэмөөр тааруулаад, жэл бүри совхозойнгоо ажалшадые баясуулдаг юм.

Илангаяа Лиза Найданова, Мария Очиртарова болон Надя, Нина Очировануд ажал хэрэгтээ абьяастайгаар хандажа, һү һаалиняа дээшэлүүлжэ байхаһаа гадна, уран һайханайнгаа бүлгэмдэ тон эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг байна. Тэрэшэлэн киномеханик Люба Серебрякова, медфельдшер Мария Ситникова гэгшэд һаалишадтай хамта концерт наада табилсадаг. Мария Ситникова концертын эхилхэһээ урид медицинын асуудалнуудаар һонирхолтой лекци, хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэдэг.

Һаяар Алтайн һаалишадай аялга дуунууд хүршэ болохо Шэтын областиин Красночикойско районой ажалшадай урда зэдэлхэнь.

П. ОТЧАЛКО.

Хяагта.

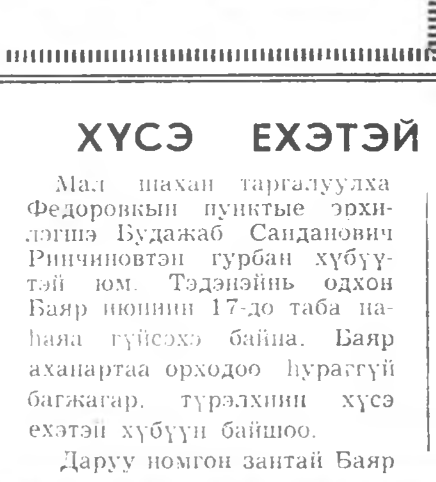
ХҮГЖЭМЭЙ ҺУРГУУЛИДА

Республикымнай хойто заха болохо Баунта нютагта Агууехэ Октябриин революциин урда тээ нэгэншье һургуули, соёл гэгээрэлэй газар гэжэ байгаагүй юм. Совет засагай жэлнүүдтэ эндэхи ой тайгата нютагай шэнжэ түхэл тэниг-дахаар бэшэ болоо.

Багдарин тосхондо хүгжэмэй һургуули нээгдэһээр дүрбэдэхи жэлээ боложо байна. Багдаринай ба Маловскын һургуулинуудай 55 һурагшад хүгжэмдэ һуража байха юм. Тэдэнэр баянаар, фортепьяноор наадана. Тэрээһээ гадна һурагшад дуу дуулажа, уян нугархайгаар ябажа хатарна. Дүй дүршэл ехэтэй багшанарай хүтэлбэри доро хүүгэд концерт бэлэдхэн, аймагайнгаа түбэй соёлой байшангай сцена дээрэ наада харуулна.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Сережа Соловьев, Валерий Баранов гэгшэд баянаар наадажа байна. 2. Багша Людмила Ивашкина нэгэдэхи классай һурагшадтай хэшээл үнгэргэнэ. 3. Вокальна бүлэгэйхид.

В. ЧУНАВЛЕВ.
Фотонь авторай.

Фольклористын дэбтэрһээ

ЮУН ХУРСАБ?

Урда сагта хурса юумэнүүд юун байгаа бэлэй гэхэдэ, Бэшүүрэй буряадууд иигэжэ хэлсэдэг байгаа.

Хулгайша хүнэй хутага хурса,
Худалша хүнэй үргэн хурса,
Хурдан мориной туруун хурса,
Хатаһан модоной орой хурса,
Хүхэ зүүнэй үзүүр хурса,
Хүйтэн голой жабар хурса,
Һохор хүнэй шэхэн хурса,
Һорог үхэрэй эбэр хурса,
Урдаһаа гараһан наран хурса,
Удаган хүнэй хараал хурса,
Гүлгэн нохойн шүдэн хурса,
Тарган малай өөхэн хурса.

Бэшүүрэй аймагай Шэбэртэ нютагта 1960 оной декабриин 15-най үдэр Митаб Шоймполовһоо Д. Мадасон бэшэжэ абалай.

Энээниие дуулаа һэн гүт?

Дэлхэй дээрэ хэдэ мянган түхэлэй, тиихэдэ 7 мянган элдэб розо сэсэг ургадаг. Гэбэшье тэдэ сэсэгүүдэй миил дүрбэниинь розын тоһо гаргаха түүхэй эд болон хэрэглэгдэдэг байха юм. Тэрэ тоһон алтанһаа хоёр дахин үнэтэй байдаг. 1 килограмм розын эфирнэ тоһо абахын тулада 35 миллион шэлэмэл сэсэг хэрэглэгдэдэг байна.

БУРЯАДАЙХИД ИЛАБА

РЕПО[РТАЖ]

Улаан-Үдэдэ, «Труд» бүлгэмэй спортын ордон соо боксоор һургуулиин һурагшадай дунда Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн үнгэрбэ.

Уржадар дурсагдагша мүрысөөнэй түгэсхэлэй уулзалганууд үнгэргэгдөө. Урда тээхи хоёр үдэрэй шанга тэмсэлдэ шалгарһан 34 боксёр түгэсхэлэй уулзалгада оруулагдаһан байна. Тиигэжэ эндэ Эрхүүгэй 10, Буряадай 8, Новосибирскын 7 боксер хабаадалсаба. Эдэмнай урда үдэрнүүдэй мүрысөөнүүдтэ амжалтатай гаралсаһан командануд болоно бшуу.

1952 ондо түрэһэн хүбүүд түрүүлэн рингдэ уригдажа, 46—48 килограмм шэгнүүртэй Посохов (Эрхүү) — Малонов (Буряадай АССР) гэгшэдэй тэмсэлээр түгэсхэлэй мүрысөөн эхилээ. Эндэ нэгэ разрядаар дээгүүр шадабаритай Малонов тус тустаа хоёр минута сагтай хоёр раундын туршада нүгөөдэеэ ото сухарюулжа, харагшадай альга ташалга доро илалта түйлана. 70,5—74 килограмм шэгнүүртэй Федоров (Яхадай АССР) -Степаненко (Буряадай АССР) гэгшэдэй шанга тэмсэл Степаненкын илалтаар дүүрээ һэн. 1952 ондо түрэһэн манай республикын гурбадахи түлөөлэгшэ, нэгэдэхи разрядтай Петров хоёрдохи разрядтай Эрхүүгэй Ярославце[в...] гүйхэнөөр шүүгдэһэ[н...]тай. Уулзалгынга[а...] Петров нүгөөдэдөө х[...] шуулаад», саашадаа [...] тирһаар, яаха аргагү[й...] баатай болоо.

1951 ондо түрэһэн б[...] уулзалга бүхэн хоёр [...] сагтай гурбан раунд[...] байна. Эндэ эгээл т[...] 54 килограмм хүрэтэр [...] манай Уланов, Хлест[...] гэгшэд хойно хойноо[...] ороһон байгаа. Улан[...] хизаарай боксер Антр[...] дэлэ. Эдэ хоёрой тэмс[...] гэрһэн байна. Тиих[...] Хингеев хоёр тус ту[...] (Эрхүү), Варламов (Я[...] гэгшэдые яһала гоё[...]

70,5—74 килограм[...] хоёрдохи разрядтай [...]ликын түлөөлэгшэ Си[...]дэхи разрядтай Эрх[...] Безденежных гэгшы[...] илаһан байна. 78 [...]грамм шэгнүүртэн со[...]ский (Эрхүү), Улан[...] АССР) гэгшэдэй тэм[...]гони саг соо ургэл[...]шээр нюдэ балай доб[...] Уланов нүгөөдынгөө [...] сохилтодо оногдожо, р[...] доогуур унаһан бай[...]

Түгэсхэлэй мүрыс[...]далсаһан долоон ком[...]лэй дүнгөөр манай [...] 103,5 очко абажа, зо[...]рүү һуурида гараба. [Но]восибирскын команд[а...]таа хоёрдохи, гурба[...]нуудта хүртөө.

Түрүүшын гурбан [...] командануд РСФСР [...] министерствын гра[...] эрхим боксёрнуудые [...]гүүдээр шагнагдаа.

Б. Ж[...]

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: [...]дын тренер С. Бо[...] сернуудтаял байна.

В. ГАУЧЕН[...]

ШЭНЭ КЛУБ

«Восход» колхозой түб һуурин — Доодо-Жэрэм тосхондо тэбхэр сагаан, тон һайхан клуб баригдаба. Харалгынь зал уужам сэлюун. Уран һайханай бүлгэмэй хүдэлмэри ябуулха таһалгатай, ехэ фойетэй. Тэндэ шэнэ мебель табяатай. Тосхоной зоной культурнаар амарха бүхы эрхэ байдал тэндэ бии.

Баярай оршон байдалда клуб һаяхан нээгдээ. Соёл гэгээрэлэй шэнэ гуламтын нээлгэдэ хүршэ колхозуудайнь, Улаан-Үдын аймагай партийна, советскэ органуудай түлөөлэгшэд байлсаа.

А. НАГАСЛАЕВ.

ТҮРҮҮШЫН ЖУРНАЛ

Дүшэн жэлэй саана, 1928 оной мартда Троицкосавскын (мүнөөнэй Хяагта) музейн дэргэдэхи хизаар ороноо шэнжэлгын бүлгэм «Кяхтинский краевед» гэжэ гараар бэшэгдэһэн түрүүшын журнал гаргаһан байна.

Бүлгэмдэ хабаадагшад Байгалай үмэнэдэхи хизаар оронииe шэнжэлэгшэ И. С. Михногой хүтэлбэри доро түрэл ороноо шэнжэлдэг байгаа. Тэдэнэр дүрбэн жэлэй туршада байгаалиие шэнжэлэн ашаглаха талаар ехэ хүдэлмэри хэһэн байха юм.

Журнал хизаар ороноо шэнжэлхые залуушуулда хандаһан хандалгаар нээгдэнэ. Түрүүшын статья манай эндэхи нуурнуудай амитад ба ургамалай аймагта зорюулагдана.

Удаадахи статьянь Хяагта город тойронхи газар дайда тухай, мүн Тамчын сагаан талын түүлэйн ажамидарал тухай хэлэнэ.

«Шара шубуун» гэжэ буряад үльгэр, буряадай «шоно — тарбаган» гэжэ наадан, ородой хорголоожо наадалган журналда бэшээтэй. Энэ наадаар тэрэ сагай үхибүүд наададаг байһан.

Журнал 28 хуудаһатай. Тэрэ болбол бүлгэмдөө, һургуулинуудай естествознаниин хэшээлдэ, мүн музейдэ табигдан харуулагдадаг, уншагдадаг байгаа. Журналай энэ ори ганса соёолбори мүнөө хүрэтэр хадагалагдажа байна.

Ин. КОТОВ.

ХҮСЭ ЕХЭТЭЙ ХҮБҮҮХЭН

Мал шахан таргалуулха Федоровкын пунктые эрхилэгшэ Будажаб Санданович Ринчиновтэн гурбан хүбүүтэй юм. Тэдэнэйнь одхон Баяр нюнин 17-до таба наһаяа гүйсэхэ байна. Баяр аханартаа орходоо һурагүй багжагар, түрэлхиин хүсэ ехэтэй хүбүүн байшоо.

Даруу номгон зантай Баяр хоёр аханараа газарһаа ургэжэ толгой дээрээ ядамаггүйхэн баряад байха шадалтай байна.

— Саашадаа Баяр хүбүүнэй бэеын хүгжэлтые хараадаа абан, ажаглалта хэжэ байхабди, — гээд Нарһатын амбулаториин фельдшер нүхэр Гуруев мэдүүлнэ.

Ив. ЕРЕМЕЕВ.

Яруна.

БУЛАДАЙ НЮУСА

Хэдэн зуун жэлэй саана тусгаар хатуу, тон нарин һиилүүртэй һэлмэ бүтээхэ искусство Энэдхэгтэ хүгжөөгдэһэн байна. Тиимэ һэлмэнь яһа, олон зүйлэй түмэр таһа сабшадаг, сахариг болотор нугалаад табижархихадань, һөөргөө сэб сэхэ болошодог байгаа. Үни удаан сагай туршада тиимэ булад хайлуулдаг арганы мартигдашоод байһан. Хуушанай һиилүүртэй дамасска һэлмэ бүтээлгын нюусые тааха гэһэн һэдэлгэ эрдэмтэд XVIII ба XIX зуун жэлнүүдтэ гаргаһан болобошье, юушье түйлаагүй. Буладай нюуса хэзээдэшье таагдахаяа болиһондол гээ.

Тиигэжэ байтар үнгэрһэн зуун жэлэй гушаад онуудта Златоустда ородой мастернууд дамасска суута һэлмэһээ дутуугүй һэлмэ, кинжал бүтээһэн байна. Ородой гайхамшаг инженер П. П. Аносов буладай хайлуулгада ородог зүйлнүүдые олоо. Эрхим дээдэ шанартай булад шудхаха арга олохоһоо гадна, Аносов шанар һайнтай буладай холисодо ородог химическэ зүйл, тэрэниие хайлуулха арга бии болгоо. Ородой инженерэй дүй дүршэл шанар һайнтай булад гаргаха үндэһэ һуури наукада табижа үгөө.

1841 ондо хэблэгдэһэн П. П. Аносовой «Булад тухай» ном немец, франциз болон бусад хэлэн дээрэ оршуулагдаһан байха юм. Дамасска һэлмын нюуса таагдажа, Росси хадаа буладай хоёрдохи орон болоһон байна. **(Календарьһаа абтаба).**

Комбинадай байшан

Баргажан тосхондо ажаһуудалай комбинадай шэнэ байшан ашаглалгада үгтэбэ. Хоёр дабхар тэрэ байшангай уужам, һаруул таһагууд соогуур хубсаһа оёхо, сабхи хадаха, час заһабарилха, захил абаха цехүүд, мүн фотографи, парикмахерскэ гэхэ мэтэнүүд түбхинэнхэй.

Шэнэ түхеэрэлгэнүүдээр хангагданхай ажаһуудалай комбинадай энэ байшан уһаар дулаасуулагдадаг байна.

С. БАИРОВ.

АПРЕЛЬ

Манай эндэ апрельдэ март һарынхиһаа 8—13 градус дулаан байдаг. Тэрэ һарын агаарай дунда зэргын температура хойто районуудта 3-һаа—8, Байгал шадар—0-һоо 4 хүрэтэр хүйтэн, тиихэдэ түб ба урда районуудта 2 градус хүйтэнһөө 2 градус хүрэтэр дулаан байха.

Дулаан уларил хойто ба Байгалай хойгуурхи нютагуудта апрелиин 6—10-най үдэрнүүдтэ, бусад районуудта һарын 21—29-нэй үдэрнүүдтэ үзэгдэхэ байна.

Хойто болон Байгалай хойгуурхи районуудта апрель һарын тэнгээр, бусад районуудта мартын һүүлээр, апрелиин эхеэр сүүдхын дунда зэргын хүйтэн 5 градус дабажа, дулаарад гэхэ.

Һара соо 3—6 үдэрэй туршада бүхы нютагуудта 4-һөө 13 миллиметр хэмжээтэй шииг нойтон унаха юм. Зарим жэлдэ сүүдхэ соо республикын ехэнхи районуудта шииг нойтоной оролго 6—12, Байгал шадарай районуудта 17—33 миллиметр хүрэдэг байһан байна.

Энэ жэлдэ һарын дунда зэргын температура нормодоо шахуу, шииг нойтоной уналга нормоһоо дээшэ байхаар хүлеэгдэнэ.

Һарын эхеэр, тэнгээр, мүн гурбадахи арбан хоногой һүүлээр бүрхэд гэжэ, зарим газарта нойтон шара саһан орохо. Бэшэ сагуудтань һулагүй бүрхөөшье һаа, саһа, бороо орохогүй.

Энэ үе соо һулашаг һалхитай байха, гэбэшье апрелиин 9—13, 21—25 багаар һалхин шангадажа, секунда соо 13—18 метр хүсэтэйгөөр үлеэхэ.

Апрелиин эхеэр хүйтэрэд гэхэдээ, һүниндөө 12—17, ехээр дулаархадаа үдэртөө 9—14 градус болохоор багсаагдана. Бэшэ сагуудтань уриншаг, үдэртөө дулаарад гэхэ.

Апрелиин эхеэр урда ба түб районуудта газарай гэдэхэлээр хүрьһэндэ шииг нойто барихын тулада борнойлго эхилхэ. Һарын һүүлээр газарай хүрьһэнэй 5 ба дээшэ градус хүрэтэр дулаа абахада, эртын ороохото ургамалнуудые тариха зохисотой саһа ерэхэ.

Л. ГОНЧАРОВА,
инженер-агрометеоролог.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБ[...]

Гор. Улан-Удэ, [...] Управление по печ[ати при Со]вете Министров Б[...]
Н-04461.